

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Fakulta lesnická a dřevařská

Katedra ochrany lesa a myslivosti

PÉČE O TÝRANÉ A HANDICAPOVANÉ PSY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce: **doc. Ing. Vladimír Hanzal, CSc.**

Autor bakalářské práce: **Radka Ackermannová**

2010

Prohlašuji,

že jsem tuto bakalářskou práci na téma "Péče o týrané a handicapované psy" vypracovala zcela samostatně. Veškerou použitou literaturu a další podkladové materiály, které jsem použila, uvádím v seznamu literatury.

V Horní Branné dne 30.3. 2010

.....
Radka Ackermannová

Česká zemědělská univerzita v Praze
Katedra: ochrany lesa a myslivosti

Fakulta lesnická a dřevařská
Akademický rok: 2008/2009

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

pro: Radku Ackermannovou
obor: DPŘM

Název tématu: Péče o týrané a handicapované psy

Název tématu v anglickém jazyce: Deprived dogs care

Zásady pro vypracování:

Cílem práce je přispět k řešení problémů týraných a handicapovaných psů, analyzovat současnou úroveň poznání tohoto problému, popsat modelové situace a jejich řešení.

V práci se zaměřte zejména na:

- popsání současné úrovně poznání řešeného problému
- charakterizování příkladů přístupu lidí vedoucích k týrání nebo vzniku jiného postižení psů
- popis metod péče o týrané a handicapované psy
- souhrn základních doporučení pro předcházení vzniku těchto stavů a jejich následného řešení

Rozsah grafických prací: dle potřeby

Rozsah průvodní zprávy: asi 30 stran

Seznam základní odborné literatury:

DelAmo, C: Probleme mit dem Hund. 2., akt., erw. Auflage. Ulmer, Reihe: Heimtiere, 2003, 192 s. ISBN (13): 978-3-8001-4386-3

Eichler, I.: Problémové chování psů. Plot 2000, 133 s. ISBN 80-902603-6-5

Colin, T.: Zlovyky psů. SLOVART, 2002, 200 s. ISBN: 80-7209-505-6

Vedoucí bakalářské práce: doc. Ing. Vladimír Hanzal, CSc.

Konzultant bakalářské práce:

Datum zadání bakalářské práce: 3.2.2009

Termín odevzdání bakalářské práce: duben 2010

.....
Vedoucí katedry

.....

Děkan

V Praze dne

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá problematikou týraných a handicapovaných psů. Práce popisuje současnou úroveň poznání etologie psa, různé druhy týrání a to jak přímé, které lidé dělají vědomě nebo nepřímé, které je často zaviněno malou informovaností, či se opírající o zavedená dogmata, která jsou však podle nejnovějších výzkumů již minulostí. Dále se práce zaměřuje na handicapované psy, a to jak s tělesným postižením tak i psychickými problémy.

Cílem práce bylo částečně zmapovat některé problémy, které se týkají chovu psů a shrnout základní doporučení, která jsou podložena mnohaletými zkušenostmi, jak veterinářů, chovatelů tak i lidí pracujících v útulcích či různých poradnách pro poruchy v chování.

Klíčová slova: kynologie, péče o psa, handicapování psi, týrání psi

ABSTRACT

The bachelor thesis deals with the question of maltreated and handicapped dogs. The work describes the current level of understanding of the dog ethology, different types of maltreatments including a direct maltreatment done by people consciously, or indirect maltreatment often attributed to low awareness, or which is based on the established dogma, but which is, according to the latest research, a thing of the past. Furthermore, the work focuses on handicapped dogs, both with physical disabilities and mental health problems.

The aim of the work is to partly map some of the problems related to breeding dogs and summarize the main recommendations based on many years of experience of vets, breeders and people working in various dog shelters or animal clinics for behavioural problems.

Keywords: cynology, dog care, handicapped dogs, maltreated dogs.

Poděkování

Dovoluji si touto cestou poděkovat doc. Ing. Vladimíru Hanzalovi, za odbornou pomoc při zpracování této bakalářské práce, dále MVDr. Haně Žertové z etologické poradny v Brně, MVDr. Kušnirikové z SVS Semily, MVDr. Čápovi, MVDr. Kňákalovi za osobní zkušenosti z praxe a v neposlední řadě všem svým přátelům, kteří pracují v útulcích po celé ČR, a s nimiž jsem porovnávala své osobní zkušenosti s touto problematikou.

OBSAH

1. ÚVOD.....	1
2. LITERÁRNÍ REŠERŠE.....	2
2 1. ETOLOGIE.....	2
2. 2. TÝRÁNÍ.....	7
2. 2. 1. PŘÍMÉ TÝRÁNÍ.....	8
2. 2. 1. 1. Psí návnada.....	8
2. 2. 1. 2. Dostihový chrti.....	9
2. 2. 1. 3. Psí zápasy.....	9
2. 2. 1. 4. Týraní psi z Třebechovic.....	11
2. 2. 1. 5. Psí jatka v Srbově.....	12
2. 2. 2. NEPŘÍMÉ TÝRÁNÍ.....	13
2. 2. 2. 1. Špatná výživa.....	13
2. 2. 2. 2. Nečinnost, nadměrné požadavky.....	15
2. 2. 2. 3. Špatná plemenitba.....	16
2. 2. 2. 4. Špatná výchova.....	17
2. 2. 2. 5. Populární omyly.....	19
2. 2. 2. 6. Předsudky o určitých rasách.....	20
2. 3. HANDICAPOVANÍ PSI.....	21
2. 3. 1. Slepý pes.....	21
2. 3. 2. Hluchý pes.....	23
2. 3. 3. Pes s onemocněním pohybového aparát.....	26
2. 4. STARÝ PES.....	27
2. 4. 1. Faktory ovlivňující stárnutí.....	27
2. 4. 2. Pohybové problémy.....	28
2. 4. 3. Zažívací potíže.....	28
2. 4. 4. Slábnoucí zrak.....	29
2. 4. 5. Slábnoucí sluch.....	29
2. 4. 6. Poruchy srdce a krevního oběhu.....	29
2. 4. 7. Další poruchy stáří.....	29
2. 5. PES Z ÚTULKU.....	30

3. METODY A MATERIÁLY.....	30
3. 1. METODY PÉČE O PSY POSTIŽENÉ PŘÍMÝM TÝRÁNÍM.....	31
3. 1. 1. Právní možnosti ochrany zvířat před týráním.....	31
3. 1. 2. Řešení konkrétních případů.....	32
3. 1. 3. Péče o psy postižené přímým týráním.....	33
3. 2. METODY PÉČE O PSY POSTIŽENÉ NEPŘÍMÝM TÝRÁNÍM.....	34
3. 2. 1. Výživa psa.....	34
3. 2. 2. Nečinnost nebo přetěžování.....	34
3. 2. 3. Špatná plemenitba.....	35
3. 2. 4. Řešení chyb ve výchově.....	36
3. 2. 5. Pověry a předsudky.....	37
3. 3. HANDICAPOVANÍ PSI.....	37
3. 3. 1. Péče o slepého psa.....	38
3. 3. 2. Péče o hluchého psa.....	38
3. 3. 3. Péče o psa s problémy pohybového aparátu.....	39
3. 4. PÉČE O STARÉHO PSA.....	40
3. 5. PÉČE O PSA Z ÚTULKU.....	40
4. ZÁVĚR.....	42
5. LITERÁRNÍ PŘEHLED.....	46

1. ÚVOD

Téma bakalářské práce „Péče o týrané a handicapované psy“, jsem si zvolila proto, že se již léta starám o týrané nebo jinak handicapované psy a není to snaha zrovna jednoduchá. Myslím, že tato oblast je sice v dostatečné míře prezentována v médiích, ale odborné literatury, která by se zabývala touto tematikou a dokázala poskytnout odbornou radu při péči o takto postižené psy, je velmi málo. Výchova takto handicapovaných psů je mnohem obtížnější, zdouhavější a kolikrát i s nejasným výsledkem. Opuštěných a týraných psů stále přibývá a mnohým lidem, kteří si osvojí takového psa, by jistě pomohla literatura, která by jim sloužila jako základní vodítko k zvládnutí obtížných začátků a tím přispěla k rozvíjení harmonického vztahu mezi nimi a psem. Ve své práci jsem se zaměřila na přímé a nepřímé týrání (které často majitelé dělají nevědomky) a na handicapované psy. U handicapovaných psů jsem se zaměřila na handicapy způsobené fyzickou újmou a na handicapy, které mají základ v narušené psychice. Ve své práci jsem kromě odborné literatury, použila také materiály s etologické poradny v Brně od MVDr. Žertové, Státní veterinární správy v Semilech a odborníků s veterinární praxí MVDr. Čápa a MVDr. Kňákala.

Cílem práce bylo částečně zmapovat některé problémy, které se týkají chovu psů a poskytnout tak přehled základních doporučení, jak postupovat při péči o postižené psy, popřípadě jak se chovat, abychom těmto problémům předcházeli. Tyto doporučení jsou podložena mnohaletými zkušenostmi, jak veterinářů, chovatelů tak i lidí pracujících v útulcích či různých poradnách pro poruchy v chování.

2. LITERÁRNÍ REŠERŠE

2. 1. ETOLOGIE

Etologie je věda vyvinuta v Evropě počátkem 20. století Konradem Lorenzem, Nikolaasem Tinbergem a Karlem von Fischem, nositeli Nobelovy ceny. Tato vědní disciplína předpokládá, že velká část toho, co zvířata vědí, je vrozené a vykonávané instinktivně (Lorenz 2003). Tito vědci odhalili čtyři strategie, kterými geny programují chování:

Znakové stimuly neboli spouštěče - jsou signály, které zvířeti umožňují poznat jiného živého tvora, když ho spatří poprvé. Objevují se v komunikaci, lovu a v chování vyvolaném strachem.

Motorické programy - vyvolávají projevy jiného typu chování. První motorický program byl zkoumán u husy divoké, jednalo se o reakci na kutálení vajíčka. Spatří - li husa vedle svého hnízda vajíčko nebo předmět připomínající vajíčko natáhne krk a jemně kutálí tento předmět zpět do hnízda. Takové chování nazýváme instinktem, což je vrozený způsob chování bez předešlého učení, u každého biologického druhu se instinktivní chování vyvíjí na základě přirozeného výběru. Existuje však i další druh motorických programů kromě instinktů, jsou to naučené vzory například chůze a plavání, které zvířata po určité době vykonávají podvědomě.

Motivace neboli pudy – motivace (pud), je hnací síla (energie), základní potřeba, která nutí dělat zvíře to, co dělá. Pojem motivace je velmi významný pro vzory komunikace - neexistuje žádné chování bez motivace (Abrantes 2000).

Učení včetně imprintingu - extrémní etologové tvrdí, že veškeré nové chování je výsledkem mutace (zrání) nebo imprinting (vtiskování) (Abrantes 2000).

Obecně lze říci, že etologie je nauka o životních projevech a chování zvířat.

Důležité pro pochopení chování psa je také seznámení se s jeho vývojem a předky (Lorenz 1999), první skutečná psovitá šelma, která již trávila většinu času na zemi a z níž se postupně vyvinul předek vlků (měl již stejný počet zubů jako vlk), psů a lišek byl *Tomarctus*. Žil přibližně před 20 miliony lety a na základě archeologických kosterních nálezů je považován za nejstaršího „prapsa“. (Anonym 2007) Dlouhou dobu jsou však vedeny spory, zda původ psa můžeme skutečně hledat pouze ve vlkovi, Konrad Lorenz ve

své knize „Život se psem není pod psa“ tvrdí, že předkem psa domácího je i šakal (Lorenz 1999). To potvrzuje i studie Britského Muzea v Londýně z roku 1988, která tvrdí, že více než čtyři sta dnešních plemen patří k jedinému druhu, který Linné v roce 1758 pojmenoval *Canis familiaris* (pes domácí) a je blízký příbuzný vlka (*Canis lupus*), kojota (*Canis latrans*) a šakala (*Canis aureus*), zejména však šakala zlatého. Ostatní psovitě šelmy jako jsou liška (*Vulpes vulpes*) a dhoul (*Cuon alpinus*) považujeme za vzdálené příbuzné (Dennis-Bryan, Clutton-Brock 1988). Jiná práce od F. E. Zeunera *A History of Domesticated Animals*, předpokládá, že díky skutečnosti, že vlčata mohou být odchována stejně jako štěňata, dokazuje, jak jsou si tyto dva druhy blízké (Masson 1997).

Pes patří do rodu šelem psovitých (*Canis*). Příslušníci tohoto rodu žijí ve složitě organizovaných společenstvech - smečkách, z tohoto důvodu mají také velmi výrazné sociální citění. Vztahy uvnitř smečky se řídí určitými pravidly, hierarchie a postavení jednotlivých členů je pevně stanoveno a je potvrzováno a upevňováno pomocí rituálů. Ke změně může dojít pouze za určitých podmínek. Proto je u psovitých šelem vysoce vyvinuta schopnost komunikace, která jim umožňuje spolupráci při získání potravy (lov na velká zvířata, která by jedinec sám neuložil), obraně teritoria a péči o mláďata (Anonym 2004).

Etogram psa představuje souhrn funkčních okruhů vrozeného chování psa. Mezi nejdůležitější okruhy patří: lovecké chování, obranné chování, sexuální chování a sociální chování.

1) Lovecké chování

Tento okruh byl díky domestikaci psa ovlivněn snad nejvíce. Již od útlého věku je u psů toto chování potlačováno (nesmí honit zvěř, nesmí si všímat domácí drůbeže apod.). Cílenou plemenitbou je lovecký pud u některých plemen téměř úplně potlačen. Výjimku tvoří lovecká plemena (např. vystavování u ohařů, štvání bez přiblížení ke kořisti u chrtů)

2) Obranné chování

Toto chování se týká zejména teritoria. Bez ohledu na plemeno má naprostá většina psů silně zachovaný smysl pro obranu teritoria. I velmi malý pes se pokouší bránit své teritorium proti podstatně většímu vetřelci (Anonym 2004).

3) Sexuální chování

Sexuální chování směřuje k produkci potomků a tím k zachování rodu. Patří sem výběr partnera, páření a péče o mláďata. Do všech těchto činností psovi výrazně zasahuje člověk.

4) Sociální chování

Patří, jsem všechny projevy a aktivity upevňující a upravující vztahy a spolupráci uvnitř smečky. Pro člověka je velmi důležité znát a rozeznat základní sociální projevy a signály vydávané psem. Jen tak může dojít k bezkonfliktnímu soužití, toho však bez znalosti sociálních projevů psa nelze dosáhnout.

Nejdůležitější sociální projevy psa jsou: teritoriální chování, udržování individuální vzdálenosti, udržování maximální vzdálenosti, udržování hierarchického uspořádání, agresivní chování, imponování, protestní chování, podřízené chování, přátelský kontakt a neutrální kontakt (Poláková 2006).

a) Teritoriální chování - teritoriální agresivitu uplatňuje pes jak vůči jiným psům, tak vůči lidem. Ve svém teritoriu projevuje pes podstatně vyšší sebevědomí, než na území neutrálním. Svůj širší revír si pes značuje močením a trusem. Obrana teritoria (hlídání) bylo patrně jedním z prvních způsobů využití psa.

b) Udržování individuální vzdálenosti - každý pes si v rámci smečky brání své "soukromé teritorium", čím vyšší postavení ve smečce pes má, tím větší si udržuje individuální vzdálenost. Podle individuální vzdálenosti např. při odpočinku lze usuzovat na postavení členů ve smečce. K překonání hranic individuální vzdálenosti slouží rituály (výzva ke hře, sexuální výzva, seznamovací chování).

c) Udržování hierarchického uspořádání - hodnostní pořadí je dáno jak v klasické psí smečce, tak ve dvojici psovod - pes. Psovod má usnadněnou vyšší pozici, protože pes obvykle respektuje biologickou nadřazenost. Pes zaujímá jen takové postavení, jaké mu člověk dovolí zaujmout. Pokud pes převezme hodnost absolutního vůdce je na vině vždy člověk. Máme-li více psů, musíme se vyvarovat upřednostňování jednoho psa na úkor druhého. Prvním a nejčastějším příznakem zmenšení hodnostního odstupu mezi psem a psovodem bývá neposlušnost psa (nedůslednost, nejistota) (Anonym 2004).

d) Agresivní chování - agresivita je důležitá pro zachování druhu. Rozeznáváme agresivní chování tlumené a netlumené.

K netlumenému agresivnímu chování dochází jen v extrémních situacích, nikdy nevypukne náhle, vždy mu předchází období drobných konfliktů, která vystupňují napětí a těsně před útokem pes výrazně hrozí.

Tlumená agresivita je podstatně častější, nahrazuje skutečný boj, tam kde ho není nezbytně třeba, šetří energii a zdraví jedince, pomáhá k zachování rodu.

e) Imponování - imponování se objevuje tehdy, když se setkávají jedinci, jejichž sociální postavení je nejisté. Imponující chování používá pes tehdy, pokud sociální postavení druhého jedince je blízko jeho vlastnímu.

f) Protestní chování - toto chování je používáno zejména psy s nižším postavením. Protestní chování není projevem strachu, chce však zabránit nežádoucímu chování partnera bez vyvolání konfliktu.

g) Podřízené chování - účelem tohoto chování je tlumení agresivity. Je užíván podřízeným jedincem vůči nadřízenému členu smečky. Pokorné gesto může použít i sebevědomý jedinec zároveň s imponujícím chováním, aby tak zabránil útoku ze strachu. K podřízenému chování patří také smířlivá gesta. Nejvýznamnější je zdvihání tlapky, dalším gestem je olizování. Podřízené chování dělíme na pasivní a aktivní. Pasivní podřízení je velmi účinné k tlumení agresivity nadřízeného jedince. Aktivní podřízení (výzva ke hře) je vyjádřením touhy po co nejpřátelštějším kontaktu. Je užíváno k vyvolání přátelské aktivit netečného partnera. Rituál zdravení a výzvy ke hře také pomáhá k překonání hranice individuální vzdálenosti, aniž by došlo k protestu (Poláková 2006).

h) Přátelský kontakt - u tohoto kontaktu jsou projevy podřízenosti a nadřízenosti zcela potlačeny. Utužuje vztahy ve smečce. Projevuje se tzv. komfortním chováním, tj. péčí o srst partnera a olizováním zejména uší. Pes, kterému je takto pozornost projevována, ji zdánlivě ignoruje.

ch) Neutrální kontakt - tento kontakt se týká situací, kdy se stýkají psi, kteří nepatří do stejné (smečky), ale znají se. Např. na cvičišti, v parku apod. Projevuje se krátkým očicháváním zpravidla obličeje a uší, následně i genitálu. Jen sociálně nejistí nebo bázlívní jedinci vykazují podřízené postoje (Anonym 2004).

Hra

Hra je typickým projevem zejména štěňat, dospělí psi si však rovněž často hrají. U štěňat má hra význam jako příprava a trénink na dospělost, zatímco dospělí psi mají zájem jen o určité hry a za určitých okolností. Pes, který není v dobré duševní nebo tělesné kondici nebude projevovat o hru zájem. Při hře psi rádi experimentují, zkoumají vlastnosti předmětu nebo reakce partnera, se kterým si hrají.

Hry můžeme rozdělit na solitární, náhražkové a sociální.

a) Solitární hry - jsou hry bez partnera, pes si hraje s předmětem, předmět nahrazuje kořist.

b) Náhražkové hry - pes se k nim uchyluje v případě, že nemá partnera a nudí se. Nejznámější je honění se za vlastním ocasem.

c) Sociální hry – k těmto musí být přítomni minimálně dva jedinci. Výzva ke hře se projevuje různě - od drobných hopsavých poskoků, vrtění ocasu, sklánění přední části těla k zemi až po hravý útok.

Emoce (pocity)

I pes stejně jako člověk prožívá různé emoce (strach, hněv, zuřivost, radost, náklonnost apod.). Emoce dělíme na kladné (libé, příjemné) a záporné (nelibé, nepříjemné) a dále na krátkodobé a déletrvající. Krátkodobé trvají několik sekund až minut. Déletrvající trvají několik hodin až dnů. Např. při změně psovoda nebo prostředí se nám jinak vyrovnaný pes může jevit jako melancholický či plachý nebo naopak agresivní.

Jedny ze základních emocí jsou strach, úzkost, radost, agresivita, náklonnost (Poláková 2006).

a) Strach - je okamžitá reakce na bezprostřední hrozbu. Pes ho může vyjadřovat aktivně nebo pasivně. Při pasivním způsobu pes znehybní, často v pozici připomínající podřízenost, neukazuje však břicho ani hrdlo hrdla, jelikož při projevech strachu pes agresii očekává. Proto se snaží zaujmout pozici vleže na břiše, zranitelné partie má přitisknuté k zemi, nebo se aspoň přikrčí. Při aktivním způsobu pes uhýbá, utíká nebo útočí.

b) Úzkost - je emoce bez přímé příčiny a trvá zpravidla dlouhodobě. Projevuje se plachostí a nejistotou a konkrétní příčina nemusí být jasná.

c) Radost - projevuje pes při hře, vítání pána apod. Pes vrtí ocasem, natahuje hlavu, zvedá ji směrem k partnerovi, pokládá uši k hlavě, pobíhá, pošťkává, vyzývá ke hře apod.

d) Náklonnost - udržuje vztahy mezi členy smečky a charakterizuje také vztah psa k majiteli nebo psovodovi. Náklonnost však nikdy nepřekoná pud sebezáchovy.

e) Agresivita - je emoce, která spouští agresivní chování. Může být útočná nebo obranná. Jejím projevem je vrčení, ohrnování pysků, pohled upřený do tváře protivníka, snaha opticky se zvětšit (zdvížený ocas, zježená srst).

Od agresivity musíme však odlišit loveckou náruživost, která se projevuje štěkáním psa, kňučením, tlama se otvírá do široka bez ohrnování pysků, pes se snaží o aktivní pohyb vpřed (směrem ke kořisti) nebo aspoň přešlapuje na místě (Anonym 2004).

2. 2. TÝRÁNÍ

Co se považuje za týrání zvířete podle platného zákona:

- Nutit zvíře k výkonům, které neodpovídají jeho fyzickému stavu a biologickým schopnostem a prokazatelně překračují jeho síly.
- Omezovat výživu zvířete.
- Omezovat pohyb nutný pro určitý druh zvířete, pokud by omezení způsobilo utrpení.
- Chovat zvířata v nevhodných podmínkách nebo tak, aby si sama nebo vzájemně způsobovala utrpení.
- Provádět chirurgické zákroky za účelem změny vzhledu zvířete (např. kupírování uší, ničení hlasivek, apod.).
- Zacházet se zvířetem, přepravovat je nebo je pohánět způsobem, který vyvolává nepřiměřenou bolest, utrpení nebo poškození zdraví anebo vede k jeho neúměrnému fyzickému vyčerpání.
- Nikdo nesmí bez důvodu usmrtit zvíře. (důvody k usmrcení naleznete v zákonu č. 246/92 Sb.)

Příslušná veterinární správa je povinna celou věc zkontrolovat (stejně jako policie kontroluje dodržování zákonů), případně udělit potrestání. Náklady spojené s léčbou, péčí po odebrání (např. pobyt v útulku) týraného zvířete hradí a nese osoba, která tento stav způsobila, tj. majitel zvířete.

Soucit se zvířaty souvisí tak těsně s dobrou povahou člověka, že lze bezpečně tvrdit: ten, kdo je krutý ke zvířatům, nemůže být dobrý člověk. Toto řekl už před více než dvěma stovkami let spisovatel Jean Paul. To, že jsou zvířata živé bytosti schopné pociťovat bolest a utrpení, jakoby někteří z nás zapomínali. V 21. století naše vyspělá civilizace ve vztahu ke zvířatům zůstala stát uprostřed středověku (Heinová 2004).

Z všeobecného hlediska můžeme týrání rozdělit do dvou základních skupin a to přímé, tedy vědomé nebo nepřímé, které se mnohdy děje nevědomě z malé informovanosti chovatele nebo z často zakódovaných pověr z minulosti.

2. 2. 1. PŘÍMÉ TÝRÁNÍ

O přímém týrání zvířat se dovídáme prakticky denně a to jak z tisku, časopisů či televize, ukazují, jak otřesné případy se mohou ještě v dnešní době stát, ať už se jedná o kruté bití, fyzické napadání, neposkytnutí základní výživy, po psí zápasy, oběšování vysloužilých závodních chrtů. Musíme si uvědomit, že nejvíce „trýznitelů“ často pochází z rodin, kde dochází k častému týrání nejen dětí, ale i zvířat a v dítěti se toto chování, ač třeba nevědomě přenese do dospělosti.

Lidé, kteří trápí zvířata, málokdy zůstanou jen u toho. Až příliš často bohužel jsou delikty spočívající v týrání zvířat bagatelizovány jako „nevinné“. Každému, kdo si zvykne pohlížet na život živých tvorů jako na bezcenný, hrozí nebezpečí, že z toho vyvodí, že také lidský život je bezcenný, napsal humanista doktor Albert Schweitzer. Jedna ze studií prováděných Severovýchodní univerzitou a organizací na ochranu zvířat SP-CA v Massachusetts v USA prokázala, že u lidí, kteří trápí zvířata, je pětikrát pravděpodobnější, že by mohly spáchat trestný čin na lidech (Anonym 2005). Dle statistických údajů vyplývajících ze sledování, probíhajících v našich podmínkách podle zákona na ochranu zvířat od roku 1994 do roku 2007, bylo u nás při kontrolách inspektory veterinárních správ zjištěno v zájmových chovech, že v každém dvanáctém případě jsou podmínky pro chovaná zvířata, nevyhovují nebo vyvolávají jejich utrpení. Při těchto kontrolách byly zjištěny i případy krutého zacházení se psy. Našimi soudy bylo v daném období za týrání zvířat odsouzeno 168 lidí. V útulcích je každým rokem náhradně pečováno o více než 60.000 psů a jejich počet stále roste. Velké množství z nich bývá svými majiteli úmyslně, mnohdy za velmi krutých podmínek, opuštěno. V roce 2004 zjistilo 522 inspektorů KVS nevyhovující péči o zvíře a podali podněty ke 285. správním řízením. Podle údajů Ministerstva spravedlnosti ČR však bylo uvězněno pouze 14 osob. Za celé období od roku 1992 -2008 pak bylo za týrání zvířat celkem odsouzeno 221 osob (RNDr. Valcl a kol. 2008).

2. 2. 1. 1. Psí návnada

V oblastech Indického oceánu jsou psům zaživa do tlapek, tlamy, a kůže provrtány díry, kterými pak tamější domorodci prostrčí ostré háky a tato nebohá zvířata, která sténají bolestí, jsou hozena do moře jako návnada pro žraloky!!! Žraloci jsou v těchto oblastech

považováni za velkou delikatesu a obchodníci pro jejich ulovení jsou ochotni udělat prakticky cokoliv. Občas se stane, že nějaký turista najde na pláži napůl mrtvého psa, který je rozedraný do krve! Ale ne všichni psi mají takové štěstí, většinou skončí v útrokách smrtící paryby. Bohužel to není to ojedinělý případ, domorodci skutečně používají psy pro lov žraloků, i když jim podle zákonů hrozí až dva roky vězení. Mnoho zvířat se utopí, jiné žralok spolknou, potvrzuje Marie Annick Chantre, viceprezidentka Organizace na ochranu zvířat (Anonym2009).

2. 2. 1. 2. Dostihovými chrti po kariéře

Irsko produkuje ročně desítky tisíc dostihových psů. Jedná se v podstatě o zemědělské odvětví průmyslu štědře sponzorované dotacemi irského ministerstva zemědělství, dokonce z peněz EU. Prvního roku života se ale dožívá sotva polovina psů. Pokud se štěně nezdá perspektivní, je bez milosti utraceno. Další selekce přichází ve věku jednoho roku, kdy jsou psi testováni na dráze, zde je stejným způsobem vyřazeno 30 až 40 procent z odchovů. Na dráhu se tedy dostane každý pátý jedinec. Největší část z nich je importována do Španělska, kde jsou v případě zranění nebo ukončení dostihové kariéry utráceni opravdu drastickým způsobem. Jejich život také není moc záviděníhodný, klec kde se sotva otočí tzv. kennely, s košíky na tlamách, nucení kálet a močit pod sebe (Jandl 2007). Tělo kost a kůže, zkrvavené končetiny, nezhojená zranění. Takto často končí šampioni chrtích dostihů, když doslouží. O jejich smutných koncích se člověk dozvídá pouze ze zahraničního tisku nebo z internetu. Případná adopce zvířete odsouzeného k smrti se mohla donedávna uskutečnit velice složitě, pouze prostřednictvím zahraničních ochranářských organizací. Od jedné z nich získala svého chrtu Williama také Lucie Miric. Informace o vysloužilých psích závodnících, a především osobní zkušenost jí vedly k založení české Nadace pro adopci chrtů, která existuje od začátku minulého roku a má za sebou první transport ohrožených chrtů k českým zájemcům. Pro španělské a irské dostihové chrti znamená ukončení dostihové kariéry rozsudek smrti. Jsou střílení, nebo věšeni, i když se jedná o velmi mladé psy (Anonym 2009).

2. 2. 1. 3. Psí zápasy

Ve Spojených státech jsou tzv. bojová psí plemena velmi často zneužívána k nelegálním psím zápasům. Ochránci zvířat v tom vidí vážný problém. Američtí pitbulové

pro nelegální zápasy se prý vyvážejí i do České republiky. Při nelegálních zápasech je každým rokem ve Spojených státech čtvrt milionu psů zabito nebo zmrzačeno. Takové jsou alespoň údaje Humánní společnosti, kterou má na celonárodní úrovni na starosti John Goodwin. V této organizaci každým rokem školí dva až tři tisíce policistů a věnují této problematice speciální kampaň. Roku 2008 se podařilo prosadit, aby se psí zápasy ve všech padesáti státech Unie staly zločinem. To znamená, že za jejich organizaci nebo jen účast v nich hrozí veliké tresty. Pachatelé jsou někdy za psí zápasy odsouzeni na pět až deset let. Dnes jsou rostoucím problémem ve všech velkých aglomeracích jako součást kultury zločineckých gangů. Psí zápasy se týkají takřka výhradně pitbulů. Jsou považováni za nejvíce vykořisťované a zneužívané psí plemeno ve Spojených státech. Někteří lidé mají chovy z velké části pro vývoz do Bosny a Hercegoviny, Srbska, České republiky a dalších postkomunistických států. Kampani Humánní společnosti pomohl i případ Michaela Vicka, velmi úspěšného a populárního profesionálního fotbalisty. Roku 2006 byl na vrcholu, jako hráč týmu Atlanta Falcons, jeho roční příjem činil asi sto miliónů dolarů. Rok nato byl usvědčen jako člen skupiny lidí organizujících psí zápasy, která páchala neuvěřitelné krutosti. Neúspěšná zvířata zabíjela elektrickým proudem, střílela nebo případně topila. Michael Vick ztratil všechny smlouvy, strávil dva roky ve vězení a teď se zatím neúspěšně snaží proniknout do světa profesionálního amerického fotbalu zpět. Jeho kauza v každém případě získala v kampani proti psím zápasům obrovskou publicitu. Americká Humánní společnost, toho podle Johna Goodwina, ale pozitivně využívá (Vocelová 2009).

Co to vlastně jsou ilegální psí zápasy? Mluvíme tu o ilegálních zápasech, kdy člověk donutí zvíře bojovat. Ať už pro peníze, kvůli sázkám nebo jen tak pro zábavu. Neexistuje žádné přirozeně bojové plemeno psů, vše z něj udělal člověk. Termín "bojové plemeno" ovšem zní dost nebezpečně na to, aby média a novináři upoutala pozornost svých posluchačů a čtenářů a aby psí zařazování do této skupiny dostali démonické atributy, například typické české "bojové" plemeno pitbul, je v Americe jedno z nejoblíbenějších rodinných plemen a bylo ohlášeno jen minimum případů napadení dítěte, či jiného člena rodiny. Když se majitel psa nechová k psovi hezky, tyranizuje ho, učí ho agresivitě, nelze se pak divit, když napadne pár kolemjdoucích, že?! Majitel může jít do vězení "až" na 3 roky a pes, kterého zkazil, jde buď na převýchovu, nebo na utracení. A to vše jen proto, že byl jeho majitel krutý a šikanující tyran (Vocelová 2009).

Jsou, nebo nejsou v Česku nelegální psí zápasy? Podle názoru policie se takové zápasy v Čechách ani na Moravě nekonají, nebo o nich zatím žádné zprávy nemá. Neoficiálně však chovatelé a cvičitelé psů potvrdili, že se tyto zápasy, v nichž psi na závěr umírají, opravdu konají (X. Doležal 2009). Jedná se o zápasy dvou psů, tří psů a medvěda nebo lva. Těto brutální a krvavé zábavě by se mělo co nejdříve zabránit. Jaký je rozdíl mezi korektním a nekorektním zápasem? Při korektním má každý pes svého majitele s sebou v aréně a v momentě, kdy jeden ze psů začíná prohrávat, rozhodčí dá povel a majitelé musí psy roztrhnout. Při nekorektních zápasech jsou zvířata v kleci sama a čeká se, které přežije (Vocelová 2009).

V minulém roce se začala ve středních Čechách a okolí Prahy ztrácet bojová plemena psů. Vše nasvědčuje tomu, že byla odcizena právě pro účely nelegálních zápasů. Tvrdí to členové ze spolků na ochranu zvířat a důrazně varují před možným zneužitím těchto psů na krvelačné zápasy. Případů odcizení stále přibývá. Do současné doby registrují asi 25 případů. Odcizeno bylo nejvíce stafordů, pitbulů ale i vlčáků, uvedla Zuzana Semelová členka komise na ochranu zvířat při ministerstvu zemědělství. Domnívá se, že lidé provozující nelegální zápasy si svá zvířata, která jim vydělávají velké peníze chrání, ale nemají je na čem cvičit. K těmto účelům jim právě, slouží ukradení psi (Semelová 2009). Podobný názor má i Pražský spolek ochránců zvířat, který nabádá k větší opatrnosti při zanechání psů na zahradě nebo např. při uvázání psa před obchodem. Varování uvádí ve své speciální tiskové zprávě z počátku července 2009 (Vocelová 2009).

Pravidla ilegálních zápasů:

- 1) Psi nemusí být majetkem pořadatelů, ani jejich současných pánů
- 2) Psi nesmí nikdo násilím odtrhnout, jinak bude považován zápas za neplatný a bude pořádaný znovu
- 3) Vyhrává pes, který zůstane déle naživu (X. Doležal 2009)

2. 2. 1. 4. Týraní psi z Třebechovic

Roku 2009 se objevil případ týraných psů z Třebechovic, který otřásl veřejností. Zpráva Krajské veterinární správy Moravskoslezského kraje mluví jednoznačně, chovatelka Dana Záhorská nechala 40 psů vyhladovět téměř k smrti. Psi byli zabaveni a odvezeni do ostravského útulku. Bohužel jeden pes byl v tak špatném stavu, že se mu již nedalo pomoci. Veterináři na majitelku podali trestní oznámení, kvůli podezření z týraní

zvířat. Majitelka se dopustila trestného činu, uvedla Andrea Lerchová z Krajské veterinární správy Moravskoslezského kraje. Čtyřicet zanedbaných a hladu trpících psů značně zkomplikovalo provoz ostravského útulku, který nebyl kapacitně vybaven na tak obrovský jednorázový nával psů. Avšak díky nebývalému úsilí pracovníků se vše zvládlo. Psi byli odflešeni, zbaveni červů a naočkováni, bylo též nutné krmit je čtyřikrát denně (Somerlík 2009). Zarážející však zůstává fakt, že první stížnost, dostala veterinární správa již v červnu 2008. SVS Daně Záhorské, doporučila, aby se psy došla na vyšetření a aby zlepšila jejich výživový stav. Od té doby se žena veškerým kontrolám vyhýbala a neotvírala dveře. Nerespektovala ani předvolání úřadů, dostala pokutu, dokonce ji nebylo možné předvést ani městskými strážníky. K zabavení psů došlo až roku 2009 a to zcela náhodně po spolupráci se sousedy, policisty a strážníky. Pracovníci veterinární kliniky budou usilovat o to, aby byl Daně Záhorské v budoucnu zakázán jakýkoliv chov psů (Švidrnoch 2009).

2. 2. 1. 5. Psí jatka v Srbově

Roku 2008 náhoda vedla k tomu, že skupina dobrovolníků odhalila na Chebsku, v malé obci Srbov, psí jatka. Vietnamci zde zabíjeli psy strašným způsobem. Těsně před smrtí psy zbičovali a vystresovali, aby se do masa vyloučil adrenalin a maso bylo křehčí, poté jim podřízli hrdlo a ještě za živa je házeli do vařící vody. Zarážející byla však skutečnost, že zvířata jim dodávali sami Češi (Klíma 2008). Vietnamští spoluobčané si opatrovali psy přímo z útulku a to přes zprostředkovatele nebo sbírali volně pobíhající psy. Zpracované maso psů pak dodávali do čínských restaurací. Lhostejnost lidí nahrávala k porušování veterinárního zákona a zákona na ochranu zvířat. Jeden případ za všechny. Byl říjnový pátek 2008 do útulku v Horní Hraničné, přišla žena se zájmem o většího psa. Po chvíli si odvedla křížence černé barvy a nastoupila do vozidla řízeného Vietnamcem. Ošetřovatelce Marii Lokingové se tato skutečnost zdála podezřelá a proto ihned uvědomila městskou policii. Tam byla odbyta tím, že hlídka nemá momentálně čas. Začala tedy pátrat sama. O celé události informovala chebský deník. Přidali se i jiní spoluobčané a začala velká pátrací akce. Po třídenním pátrání našli v obci Srbov ve staré stodole tři zubožené psy, mnoho plastových pytlů se psími ostatky, v jednom z nich byla nalezena i hlava pohřešovaného křížence a mnoho mrazáků se zmrzlými kusy psího masa. Přivolaná policie vše pečlivě zdokumentovala a podala trestní oznámení na neznámého pachatele. Tento případ se stal impulsem k založení občanského sdružení na záchranu týraných zvířat, které

nehodlá jen nečinně přihlížet a bude bojovat za to, aby jak čeští obyvatelé prodávající psy coby jateční zvířata, tak i vietnamští občané porušující zákony české republiky na ochranu zvířat byli potrestáni. Tento případ byl publikován také v chebském deníku (Šmatová 2008).

2. 2. 2. NEPŘÍMÉ TÝRÁNÍ

Do nepřímého týrání lze zahrnout nesprávný výcvik, nedostatek péče, špatná výživa, nesprávná plemenitba, obezita, dokonce i rozmazlování, kdy pak psí miláček velí celé rodině nebo zavedená dogmata na určitá plemena či zastaralé metody výcviku nebo kladení nadměrných požadavků na psa. Tyto formy jsou často dělány neúmyslně nebo z malé informovanosti (Anonym 2002).

2. 2. 2. 1. Špatná výživa

Chybami ve výživě můžeme ohrozit zdraví, způsobit dalekosáhlé a mnohdy nezvratné změny v organismu – poruchy pohlavního cyklu fen, zvýraznění alergických stavů, křivici, poruchy funkce ledvin, jater a slinivky, obezitu, podvýživu (MVDr. Lumír Palkovič 2001). Nedostatečná a nevhodná výživa v období růstu štěněte prokazatelně vede ke snížení kvality a délky života. Zde platí pravidlo, co do psa nedostaneme v mládí, později už nedožene (Kňákal 2009). Psi obřích plemen (např. doga, brazilská fila, kavkazský pastevecký pes) dospívají až ve věku 15 – 24 měsíců. V době růstu se mnoho majitelů dopouští fatální chyby: nadměrně zvyšují podíl bílkovin a příjem energie, většinou přidáním masa, tím se ovšem pes dostává do závažných růstových potíží: příliš rychlý vývin svalstva předběhl vývin kostry. Později se dostaví následky - prošláplé zápěstí, omezená hybnost kloubů, prověšeným hřbetem a výtoky z očí (Baumbachová 2006).

Psí obezita: představuje jeden z vážných problémů dnešní doby. Obézní pes není jen vyloženě obézní jedinec, ale zvířata, jež na první pohled vlastně jen vypadají až moc dobře. Ideální váhu má takový pes, jehož žebra nevidíme, ale přesto je nahmatáme. Obezita dnes představuje nejčastější poruchu výživy u psů a mělo by se na ni pohlížet jako na onemocnění vyžadující dlouhodobou léčbu. Nová studie předpokládá, že kolem 15 % psů je obézních a až 40 % psů trpí nadváhou. Nárůst hmotnosti je za normálních okolností způsoben nepoměrem mezi příjmem a výdejem energie (Zentek 2008).

Zdravotní důsledky obezity: cukrovka, srdeční choroby, artrózy, snížená délka života, kožní problémy, snížená imunita, tumory mléčné žlázy

Rizikové faktory podporující rozvoj obezity:

a) Plemenná příslušnost: kernterier, bígl, kokršpaněl, labradorský a zlatý retriever, bernský salašnický pes.

b) Věk: obezita se zvyšuje s věkem, téměř 40 % obézních psů je starší než 8 let
Pohlaví a kastrace: feny jsou více predisponovány než psi, četnost obezity u kastrátů je 32 procent oproti 15 procentům nekastrovaných

c) Hladina aktivity: nedostatek pohybu je primárním faktorem

d) Ustájení: psi žijící v bytě jsou obéznější než psi žijící venku

e) Dietní zvyky: krmení ad libidum, různé pamlsky

f) Endokrinní poruchy: *hyperadrenocorticismus*(nádor nadledvinky -způsobuje nerovnováhu tekutin v těle, (pes hodně močí i pije) *diabetes mellitus* (cukrovka - zvýšená hladina cukru v krvi), *hypothyroidismus* (nedostatečná činnost štítné žlázy) Genetické faktory: nejsou dobře objasněny, ale hrají roli (viz postižená plemena)

Podle statistik je hlavním důvodem proč psi přibírají na váze, je neschopnost majitele odolat žebření psa, druhým (Zentek 2008). Obézní pes trpí především v letních horkách a od určitého věku se začnou objevovat bolesti v kostech a v kloubech, pes se nerad pohybuje a rychleji se unaví (Schillingová 2007).

Opakem obézního psa je pes podvyživený. Takovýto pes má patrná žebra, páteřní obratle a lopatky, kůže ztrácí pružnost, celou kostru kopíruje, podkožní vrstva tuku zcela chybí. Podvyživený jedinec má sníženou imunitu organismu, matnou srst, kožní problémy, úbytek svaloviny, dlouhodobá podvýživa může vést i ke smrti. Příčinou onemocnění jsou ve většině případů chyby v krmné dávce (např. malé množství, neplnohodnotná vzhledem k zátěži). Dalšími příčinami mohou být, různá onemocnění trávicího ústrojí, poruchy metabolismu (např. cukrovka), parazité či klinický příznak u infekčních onemocnění. U zvířete klesá výkonnost a zvíře se snadno unaví (Poláčková 2006).

2. 2. 2. 2. Nečinnost, Nadměrné požadavky

Nežli si pořídíme psa je důležité i jedno z kritérií, co od psa požadujeme a jaké na něj budou kladeny požadavky. Bohužel v dnešní době mnohá módní plemena jako jsou např. barváři, teriéři, bernští salašnickí psi jsou pořizovány do paneláků, kdy na ně majitelé

nemají moc času. Současný životní rytmus znamená, že psi jsou málo zaměstnáváni a příliš mnoho času tráví spánkem. Tito psi jsou nedostatečně stimulováni, a jejich chování se stává problematické. Psi proto potřebují nutně aktivitu (Abrantes 1999). U mnoha majitelů se setkáváme s názorem, že pokud mají zahradu, se psem není potřeba chodit na procházky. Opak je však pravdou. Osamocený pes má jen málo podnětů k tělesné aktivitě a pobyt na zahradě nebude dostačujícím vybitím jeho přirozených aktivit. Pokud podněty delší dobu nepřicházejí, najdete si pes zábavu sám v podobě hrabání, okusování rohožky a plotu či dveří, přeskakování plotu a utíkání, nadměrného štěkání nebo vytí. To samé ovšem platí i pro psy v panelácích, kdy málo vyvenčení psi po chvíli začnou výt, demolují bytové zařízení, nadměrně štěkají (separační úzkost), vykonávají potřebu v bytě a vznikají u nich další psychické problémy (Anonym 2007).

Opačný případ nastává, jsou -li majitelem na psa kladeny nepřiměřené požadavky. To se často stává majitelům mladých psů, kteří chtějí mít ze psa šampióna, a podrobuje ho nadměrnému tréninku či nezohledňuje fyziologické nároky psa (např. dodržování klidu po krmení, denní rytmus). Tento přístup však může způsobit onemocnění jak pohybového aparátu tak i psychické problémy. Přetažený pes bývá nervózní často i agresivní (Anonym 2007). Můžeme si zde uvést jeden konkrétní případ z etologické poradny MVDr. Žertové, kdy nátlak majitelů vedl až k psychickým problémům psa. Do poradny přišli majitelé malého pinče, který vykazoval jasné příznaky psychických problémů a vystrašenosti. Po rozmluvě s majiteli bylo vše jasné, za nemalý peněžní obnos zakoupili psa, který byl plánován na rozšíření chovu, tudíž musel absolvovat spoustu výstav. Naneštěstí pes měl vrozenou plachost a výstavy doslova nesnášel. MVDr. Žertová jim doporučila psa nadále nevystavovat stresu a na výstavy s ním nechodit, s tímto doporučením odešli majitelé domů. Na příští konzultaci pes dorazil ve strašné depresi a začínalo se u něj objevovat sebepoškozování, po krátkém rozhovoru se zjistilo, že majitel nedal na rady etoložky. Bohužel v této fázi bylo již nutné předepsat psychofarmaka. Majitelé na další konzultaci již nedorazili (Žertová 2009).

2. 2. 2. 3. Špatná plemenitba

Psi byli původně vyšlechtěni pro speciální úkoly, v dnešní době jsou šlechtěni pro vzhled a temperament, standardy zvětšily některé jejich znaky. Roku 1873 byl v Anglii založen klub chovatelů a milovníků psů *Kennel Club*. Tento klub vytvořil chovnou knihu,

kteřá obsahovala více než 4000 psů rozdělených do 40 plemen. Roku 1880 tento klub nařídil registraci všech psů, které chtějí jejich majitelé předvádět na výstavách, kde platí pravidla *Kennel Clubu*. Brzy nato byly založeny podobné společnosti ve Francii (*Société Centrale Canine*), v USA (*American Kennel Club*) i mezinárodně (např. *Federation Cynologique Internationale, FCI*). Kennel kluby zavedly formální standardy různých plemen a ustanovily charakteristiky, jimiž se má řídit plemenitba. Tímto krokem určily směr dalšího vývoje čistokrevných plemen psů, a tudíž nelze jejich vliv podceňovat. (v ČR se řídí chovy podle mezinárodní kynologické federace, FCI) (Fogle 2006). Cílená plemenitba zapříčinila v průběhu tisíců let obrovské změny na vzhledu psa. Zmenšili jsme či zvětšili jejich těla, zploštili obličej, zkrátili končetiny, zcela určitě jsme způsobili zmenšení mozku a zkrácení trávicího traktu, zvýšili náchylnost k dědičným chorobám, prodloužili očekávanou dobu života. (Fogle 2006)

Během 20. století byly upřednostňovány extrémy:

- co největší hlava (buldoci)
- kůže co nejvíce vrásčitá (šarpej)
- oči směřující maximálně dopředu
- miniaturizace velikosti těla

V dnešní době se již od extrémů upouští a standardy plemen byly upraveny, to však neznamená, že se všichni chovatelé snaží o tělesně přirozenější tvary. Spousta psů je dále šlechtěna do extrémů, jelikož taková štěňata se stále dobře prodávají. Klasickým příkladem stinných stránek šlechtění pro standardy je anglický buldok. Dříve pes používaný pro zápasy s býky. Po zákazu tohoto „sportu“ v polovině 19. stol. si však buldoci zachovali své základní tělesné znaky i pracovní přednosti – svalnaté tělo, mocné čelisti a obrovskou hlavu. Díky *Bulldog Clubu* se tyto fyzické znaky ještě podpořily (hlava buldoka byla požadována co největší). Následkem této plemenitby, musela být většina štěňat rozena císařským řezem, protože neprošla porodními cestami matky (Fogle 2006).

Chirurgická vylepšení: Kupírování ocasu - lidé dříve věřili, že krácením ocasu zabrání nákaze vzteklinou. Později se stalo tradicí hlavně u loveckých psů, teriérů a španělů, z důvodu zabránění úrazům. Dnes je kupírování spíše módní záležitostí (ze zákona již zakázáno).

Kupírování uší je původně německá tradice, pocházející z vojenských základů, účelem bylo, učinit vzhled psa, více hrozivější. Armáda užívala plemena jako je německá doga boxer, dobrman, knírač. (ze zákona zakázáno).

Tyto zákroky se stále ještě praktikují v Severní Americe. Pro tyto zákroky neexistuje žádné lékařské či pracovní ospravedlní. Mnozí veterináři už ocas i uši psům z etických důvodů nekupírují (Fogle 2006).

2. 2. 2. 4. Špatná výchova

Jakmile pes vstoupí do našeho života, připojí se k rodině, stane se součástí naší smečky. Když nepochopíme, jak náš pes myslí, zakládáme si na budoucí potíže s výcvikem a chováním psa. Psí chytrost a učenílivost však nezaměňujme s procesem myšlení lidí. Psi nutně musejí znát pravidla-co je dovoleno a co nikoli. Důslednost je nezbytná, hlavně při odměnách či pokárání (Fogle 2006). Psovi musíme určit pevné místo v rodinné smečce. Takový pes, jehož postavení je labilní, neboť jeden den je hýčkán a druhý den, je zbit za maličkost je permanentně stresován, to za nějaký čas přinese různé poruchy v jeho chování-apatie, nečistotnost v bytě, agresivitu, kousání věcí, útěky (Sehnerová 2001). Za další chyby chování lze považovat, neustálé štěkání, rozkousávání věcí, neposlušnost při přivolání, škemrání u stolu, špatná chůze na vodítku, při příchodu domů na nás pes skáče. Nesprávným řešením, je také používání tělesných trestů při výcviku. Uveďme si malý příklad, budeme-li bít štěně vodítkem, vyvolá vodítko ve vaší ruce stres. Nejsme-li pro psa dobře čitelní, zůstává v jakémsi vakuu, kdy neví, jak má danou situaci řešit pak se nám může zdát neposlušný nebo problémový (Kaiserová 2009). Nejsme-li na psa důslední a velkoryse mu je vše promíjeno, pak pes přehodnotí své postavení ve smečce a převezme vůdčí postavení. Z našeho mazlíčka se rázem stává rozmazlený domácí tyran. Psi by neměli dostávat pravidla až v době, kdy s nimi začnou problémy. Podle člověka, který postrádá schopnost se prosadit, se pes nedokáže orientovat. V důsledku nedostatku suverenity ze strany svého majitele se nejistý pes musí sám starat o spoustu domněle konfliktních situací a je tím totálně přetížen (Kaiserová 2009). Problémy, se projevují, často také tehdy, kdy pes dělá pro něho zajímavou a důležitou činnost, ve které je rušen nebo má potřebu demonstrovat své výsadní postavení. Postupně se učením v těchto situacích agresivita psa prohlubuje, pes již nevrčí a nehrozí, ale rovnou napadá. Mnoho lidí reaguje buďto strachem a snahou se konfrontaci se psem vyvarovat a raději mu ustoupí

nebo naopak konflikt řeší tresty a okřikováním, čímž se problém prohlubuje dále, pes na agresi ze strany člověka reaguje agresí ještě větší a utvrzuje se dále v přesvědčení o své nadřazenosti nad pánem (Smrčková 2006). Bohužel se také často stává, že majitel, který si se svým psem neví rady, zaplatí nemalé peníze za výbornou výcvikovou školu. Je mu předán pes, který bezvadně zvládne s výcvikářem každý povel a chová se náležitě podřízeně vůči člověku. Ale pokud pes přijde zpět do rodiny, ve které se v chování k němu nic nezměnilo, opět nedobrovolně převezme funkci vůdce smečky. Může pak neposlušné členy smečky i citelně trestat. Pokud by se vrátil k výcvikáři, kterého považuje za nadřazeného, bude ho bezvýhradně poslouchat (Werner 1995). Poruchy nemusí být způsobené jenom špatnou výchovou ale i vlivy prostředí.

Somatické příčiny: klasické onemocnění a poruchy zdravotního stavu

Poruchy zapříčiněné nedostatečnou předchozí zkušeností psa s danou situací: například pes vyrůstající mimo civilizaci se najednou ocitá ve velkém městě s množstvím aut, lidí a cizích psů, pes zvyklý na jednoho pána se dostane do rodiny s několika dětmi (projevy jsou strach z dopravních prostředků, cizích lidí a psů, často doprovázeno prvky agrese)

Poruchy způsobené stálými stresy z vnějšího prostředí: pes je opakovaně vystavován nepříjemným/negativním podnětům (hluk, střelba), nemá dostatečnou možnost fyzické aktivity či kontaktu s jinými psy, je v neustálém stresu (bojí se určitého člena domácnosti) Ty se pak projevují obsesivním chováním, neklidem, nervózním přecházením, poštekáváním, chňapání po mouchách, přehnaném čištění, to vše může být spojeno s agresí.

Poruchy způsobené kontaktem se silným negativním stimulem: bouřka či jiný silný zvuk (střelba, auta) napadení jiným psem, ubližování dětmi a z toho vyplývající bolest se u psa může projevit strachem (až panický) podmíněný konkrétní situací

Poruchy neúmyslně podpořené nebo zesílené majitelem: majitel řeší spory o dominanci v domácnosti tím, že podporuje psa proti některým členům domácnosti, nereaguje na prosby psa o žrádlo, hru, pozornost, projevy jsou ve formě dominantní agrese (Gbelec 2005).

2. 2. 2. 5. Populární omyly

Některé tyto omyly často přispívají k tomu, že nemůže dojít k odpovídajícímu a harmonickému vztahu mezi majitelem a jeho psem.

Co pes umí, to už nikdy nezapomene

Tímto je míněno, jestliže se pes jednou nějaké chování naučí a pochopí pak se stane pevnou součástí jeho chování. To by bylo sice hezké, ale nebývá to pravda. Etologové v tomto případě mluví spíše o následující zásadě: „Use it or lose it“ (použijte to nebo o to přijdeš).

Jeden konkrétní případ: ze psa, který v raném věku měl bezkonfliktní kontakt s mnoha psy, se může v pozdějším věku vyvinout samotář, pokud bude mít během svého dospělého života příliš málo kontaktů s jinými psy (Köppel 2008).

Štěněti nikdo neublíží, je automaticky chráněno

Tuto věc slýcháme velmi často především od nezkušených majitelů štěňat, kteří své štěně nechávají vyběhnout v ústřety každému (i přivázanému) psu, který jde proti nim. Všeobecná tolerance vůči štěňatům neexistuje a i ta v rámci vlastní smečky mizí nejpozději na konci patnáctého týdne. Z tohoto důvodu by majitelé neměli svá štěňata jen tak pouštět ke každému psu. Rozhodně se vyplatí se před tím alespoň zeptat, zda je onen pes snášenlivý (Weltersová 2005).

To si psi vyřídí mezi sebou

Tyto argumenty slyšíme velmi často, když dojde mezi psy k šarvátkám. Ano, kdyby stanovena hierarchie, bylo by po problémech. Zvláště majitelé psů – samců vědí, že se jedná o báchoru. Nepřátelství mezi psy existuje, to se nedá popřít. Také mezi fenami se může rozhořet opravdové nepřátelství a potkají – li se, takto znesváření psi jde opravdu do tuhého (Desencký 2008).

Je agresivní jen proto, že musí být na vodítku

Toto tvrdí pouze majitelé, kteří svého volně pobíhajícího psa nechají běhat za každým psem, ať je přivázaný nebo ne. V zásadě tvrdí, že z přivázaného psa by se stal beránek, jen kdyby ho pustili z vodítka. A vůbec nevědí, jaké důvody vedou ostatní majitele psů k tomu, že své psy vedou na vodítku. Možná se jedná o háravou fenu nebo o spíše bojácného nebo agresivního psa. Ať už k tomu člověka vedou jakékoliv důvody, měli bychom je akceptovat a svého volně pobíhajícího psa přivolat k sobě. Ostatně, když dojde

k pokousání, za případné škody je vždy zodpovědný majitel volně pobíhajícího psa (Weltersová 2005).

Jakmile si pes lehne na záda, boj končí

Často je to tak, že psi přestanou bojovat, když ten podřízenější nastaví nechráněné hrdlo. Ale ani to není norma. Každý pes toto chování nemusí mít geneticky naprogramované. Například lovečtí a smečkoví psi drženi často ve velkých smečkách se projevují úplně jinak. U nich je důležité, aby vůdce smečky zasáhl okamžitě, když dojde ke sváru a některý ze psů leží na zádech, neboť hrozí velké nebezpečí, že by ho jiní psi stojící nad ním roztrhali (Weltersová 2005).

2. 2. 2. 6. Předsudky o určitých rasách

V této kapitole nelze opomenout také rozporuplné názory na takzvaná bojová plemena (americký stafordširský teriér, argentinská doga, pitbulteriér, americký bulteriér, rhodeský ridgeback). Velká mediální kampaň rozdělila občany do dvou táborů. Na jedné straně stojí zapřísáhlý odpůrci (ti, však čerpají většinu informací z médií, aniž by si cokoliv zjistili o daných plemenech), na druhé straně chovatelé a znalci těchto plemen, kteří tvrdí že toto plemeno není vhodné pro každého. Někdo kdo bude psovi ustupovat, by si měl pořídit něco menšího a klidnějšího (Soukup 2003).

Evropskou antipsí náladu odstartovala tragická příhoda z roku 1998, kdy v Hamburku dva pitbulové usmrtili malého tureckého chlapce. Informace, že majitel cvičil své psy k útoku na lidi, se však do podvědomí veřejnosti již nedostala. Na základě této události, vznikla v Německu slepá předpisová akce a prakticky přes noc byli majitele těchto ras pronásledováni. A to jak od kompetentních úřadů, iniciativy rodičů, bytových družstev - majitelé takových psů byli vypovězeni z bytu, spolky na výchovu společenských psů – ze dne na den s majiteli těchto ras okamžitě ukončili smlouvy (Smidt 2005).

Od začátku července 2000 se zákonodárný systém změnil. Nyní jsou majitele těchto psů automaticky bráni jako potenciální viníci. Majitelé musí dokládat, že nejsou nebezpeční včetně svého psa, musí se svým psem projít charakterovým testem, na jehož základě jsou rozděleny do dvou kategorií.

Kategorie 1- pes může chodit bez vodítka a košíku

Kategorie 2- zde jsou automaticky zařazena tzv. bojová plemena -přesně se zde uvádí, že pes může být ponechán na živu, do konce života však musí nosit košík a být přivázan na vodítku, dodatečně může být kastrován.

Uvědomíme-li si, že Německo má 16 Spolkových republik a každá z nich má jiné předpisy, začíná být život některých psů v Německu nebezpečný (Smidt 2005).

Pro koho jsou tyto psi vhodné? Majitel by měl mít předchozí zkušenosti se psy, musí být psychicky vyrovnaný s dostatkem času, jelikož tyto psy musí být stále zaměstnávány jak po fyzické tak po psychické stránce, důsledný, neústupný, trpělivý a vnímavý. (Soukup 2003) Uvědomme si, že tato plemena se dříve musela rozhodovat samostatně, nebyli chováni pro tělesnou spolupráci s člověkem, musely se rozhodovat nezávisle. To ovšem neznamená, že je nelze vychovat! Je to zcela možné, na svého majitele mají ovšem jiné nároky. V situaci kdy např. německý ovčák velkoryse přehlíží nedůslednost svého pána, staford ji obrátě využije ve svůj prospěch (Beckmannová 1998). Nutno říci, že vše začíná i končí u zodpovědnosti lidí, každý dobrý chovatel vám poví, že z chovu vyřazuje moc plaché, bázlivé nebo agresivní jedince. Bohužel pořídíte-li si psa od takzvaného „chovatele“, který produkuje velké množství štěňat pouze pro zisk a nehlídá povahu ani exteriér, nemůžete si být ničím jisti.

Podle statistik o pokousání člověka psem ovšem vedou úplně jiná plemena:

Šetření v časovém horizontu devíti měsíců v období od 1. 1. do 30. 9. 2000

Ovčáci - 22,8%, Kokři - 6,6%, Jezevčíci - 11%, Pudli - 3,1%, Ostatní plemena, kříženci - 48,4% Pes je odrazem svého pána, proto netrestejme psy, ale lidi (Soukup 2003).

2. 3. HANDICAPOVANÍ PSI

Obecně lze říci, je-li pes nějakým způsobem zdravotně omezen, jedná se již o hendikep. V této kapitole se zaměříme pouze na některé z nich. A to na slepý, hluchý, s postižením pohybového aparátu a nakonec i starý pes nebo pes z útulku jsou do značné míry hendikepováni.

2. 3. 1. Slepý pes

Slepotu u psa může způsobit mnoho faktorů: zranění rohovky cizím předmětem, poškození sítnice, alergie, dědičné choroby atd. Důležité je ihned reagovat na začínající

příznaky onemocnění a navštívit co nejdříve svého veterináře. Příznaky: šilhání a přivírání oka, výtok nebo zakalení, zarudnutí nebo zánět, viditelné třetí víčko, nadměrné slzení, vyboulené nebo zapadlé oko, zaschlý hnis nebo zánět okolí oční koule, zhoršené vidění nebo ztráta zraku, zvýšená dráždivost a bolest. Také barva a konzistence očního výtoku dává dobré vodítko pro zjištění příčiny problému:

Vodový a bezbarvý výtok- obvykle reakce na podráždění oční koule nebo alergický stav

Rosolovitý ochranný hlen- reakce na podráždění oční koule nebo infekci

Žlutozelený hnis- bakteriální infekce, která vyžaduje léčbu

Mokrý stružka hlenu v srsti pod okem -ucpání slzného kanálku-tento stav je nazýván epifora-běžný u pudlů a krátkosrstých plemen (Naxera 2001).

Zranění rohovky

Poškození oka, ať už k němu došlo při rvačce nebo nehodě je jedním z nejčastějších příčin slepoty, zvláště u krátkonohých plemen např. pekinézů, která nemají oči hluboko zasazené
Příznaky: otok, zákal a odřeniny rohovky, které mohou přejít ve vředy rohovky.

Katarakta

Katarakta neboli šedý zákal, je ztráta průhlednosti částí nebo celého povrchu čočky a je příčinou oslepnutí, zákal na jednom oku může být způsoben zraněním, zákal na obou očích je příčinou pravděpodobně pozdě diagnostikované cukrovky, genetické predispozice (zvláště u labradorů a kokršpanělů), nejčastěji však souvisí s procesem stárnutí-senilní katarakta (Slabý 2008).

Progresivní atrofie sítnice (PRA)

Dědičná oční choroba je zaznamenána u devadesáti plemen psů. Příznaky-obyčejně začínají noční slepotou a pokračují nedostatkem sebejistoty při skocích nebo chůzi ze schodů. Stav vede většinou k úplné slepotě; léčba není známa.

Tzv. suché oko (keratokonjunktivis sicca)

Jedná se o sníženou tvorbu slz, zvláště u west highland white teriérů, porucha imunity, oči ztrácejí svůj lesk a často se objevuje hnisavý zánět spojivek.

Leptospiroza

Je infekční onemocnění napadající duhovku a přední oční komoru, projevuje se zánětem duhovky a zúžením zornice. Příznaky - zarudlé spojivky, stáčení oka, světloplachost, zvýšené slzení, těžké případy mohou vyústit ve slepotu (Fogle 2006).

Glaukom-zelený oční zákal

Uvnitř bulvy dochází k příliš velkému tlaku a objevují se změny na očním pozadí, zvláště na zrakovém nervu, a změny zorného pole, může vést až k úplné slepotě, glaukom se vyskytuje u různých plemen psů (americký kokršpaněl, baset, bígl malý pudl)

Luxace čočky

Oční čočka je vysunuta ze své normální polohy, Šiler a Fiedler (1978) popisují tento defekt jako ektopii čočky. Příčinou je porucha fixace čočky, objevuje se u jedinců ve stáří 3-5 let, postiženo je jedno nebo obě oči a někdy tento defekt doprovází glaukom. Postižené oko je většinou slepé a často psa svědí, největší výskyt byl u některých plemen teriérů (Dostál 1995).

2. 3. 2. Hluchý pes

Psi mají v průměru čtyřikrát lepší schopnost vnímat zvuk než lidé, také lépe slyší vysokofrekvenční zvuky (Fogle 2004). Mohlo by se tedy zdát, že pro psa je hluchota velkým hendikepem, ano do jisté míry je jeho život omezen, ale správným přístupem lze vychovat i hluchý pes.

Příčiny mohou být genetické (vrozená hluchota, výskyt častěji, než se obvykle předpokládá), z chronických zánětů zvukovodu, (které přejdou v záněty středního a posléze i vnitřního ucha) nebo hluchota stařecká vznikající stařeckými změnami na sluchovém aparátu (nástup až v pozdním věku), nejčastější (Stuchlý 2006). Dědičná hluchota je ve většině případů spojena s bílým zbarvením srsti, bílé zbarvení ovšem nemusí být pouze pláštěvé, onemocnět mohou i zvířata, která mají na těle jen bílé skvrny.

Příčinou hluchoty je poškození drobných řasinek, které jsou ve vnitřním uchu uvnitř tzv. hlemýždě rozkmitávány zvukem přicházejícím přes zevní zvukovod a středouší. Jsou tak vlastně nástrojem, převádějícím vlnění vzduchu (kterým je ve skutečnosti každý zvuk) na elektrické impulsy. Ty jsou pak přenášeny pomocí sluchového nervu do mozku. Poškození řasinek vzniká následkem degenerace cév, které je vyživují. Proč k tomuto dochází, nebylo dosud zcela jednoznačně objasněno, je však stále zřejmější, že významnou roli v celém procesu hrají buňky cévnaté vrstvy hlemýždě, které vznikají ze stejného základu jako melanocyty (buňky produkující pigmenty způsobující zbarvení kůže a srsti). Logickým důvodem tedy je, že poškození těchto buněk vede jak ke ztrátě sluchu, tak i schopnosti produkovat pigment (bílá barva kůže a srsti je vlastně následkem úplné

absence pigmentu v těchto tkáních). O správnosti tohoto tvrzení svědčí i fakt, že například u dalmatinů se hluchota častěji vyskytuje u jedinců s modrými očima (modrá barva očí je podobně jakou u bílé srsti následek úplné ztráty pigmentu v duhovce) než s očima hnědými. Definitivně však tato myšlenka dosud potvrzena nebyla (Velebný 2009).

Přestože jde o onemocnění dědičné, k jeho rozvoji dochází až po porodu, zpravidla během prvních týdnů, a vrcholí okolo 5-7 týdne věku. Mláďata se tedy rodí slyšící a teprve v prvních týdnech života postupně ohluchnou. To je důležité z hlediska testování sluchu. Příliš brzy testovaná mláďata mohou být falešně negativní a v budoucnu mohou ještě dodatečně ohluchnout (Dostál 1995). Od roku 1999 probíhá v Santa Fé akce, jejímž cílem je naučit majitele, aby se svými neslyšícími psy komunikovali pomocí posunků. Caroline Crosbyová vede školu pro hluché dalmatiny a pomáhá s výcvikem a umístováním postižených psů. Mnoho psů se ocitá v rodinách s nejméně jedním hluchým členem, ti se dokáží se psem ztotožnit. Psi se jsou schopni naučit až čtyřicet signálů (Masson 1999).

2. 3. 3. Pes s onemocněním pohybového aparátu

Pohybový aparát odpovídá původnímu zaměření vlka coby šelmy lovicí kořist. V zásadě platí, že pes má i nad člověkem značný náskok, ať už se to týká rychlosti, ohebnosti, nebo vytrvalosti.

Příčiny onemocnění jsou různé, špatná plemenitba (příliš strmé postavení končetin nebo jejich přílišné zaúhlení), špatné podmínkami chovu nebo odchovu (špatná výživa, špatné ustájení, přetěžování mladých psů, přílišné dávky vitamínů nebo minerálů) a další (Ransleben 2007).

Onemocnění svalů, kostí, kloubů a vazů,

Které je poměrně časté a dochází k němu při hrách, v důsledku pracovního výkonu, během rvaček, při skocích či pádech, velmi často při srážkách s dopravními prostředky, může k nim však dojít i v domácím prostředí, částečně mohou být zapříčiněny geneticky.

Příznaky: kulhání, bolestivost, otoky. Nejčastější příčiny: trauma, působení nepřiměřené síly, degenerativní onemocnění, nadměrná či nezvyklá zátěž, záněty (Naxera 1991).

Zlomeniny

Porušení celistvosti kosti (fraktura). Je-li porušena kost v celém objemu, jde o zlomeninu úplnou, není-li zlomena po celé tloušťce, jde o zlomeninu částečnou (Sova 1978)

Příčiny: jasným, mechanickým násilím, např. pádem, přejetím, úhodem nebo nezvyklým pracovním zatížením.

Nemoci kloubů

Většinou mají charakter onemocnění získaného, dochází k němu nejčastěji při poranění spojené se zhmožděním a následnými zánětlivými procesy, ale jsou i onemocnění vrozená dysplazie kyčelního kloubu, luxace (vymknutí česky)

Diskopatie (poškození plotének)

Mezi těly obratlů jsou vloženy chrupavčité disky, ploténky, které umožňují pohyblivost páteře, jsou-li vystaveny velkému tlaku, zvláště v oblasti bederní páteře, opotřebení a zúžení meziobratlových plotének vede ke snížení hybnosti některých úseků páteře.

Příčiny: náhlá námaha, úraz, dochází k výhřezu ploténky a jejímu tlaku na kořenové výstupky míšních nervů. Příznaky: bolesti v místě poškození, poruchy vnímání, až k úplné necitlivosti, ochrnutí zadních partií, nekontrolovatelné močení a obtížné vyprazdňování - většinou u jezevčků, basetů, pekinézů (Naxera 1991)

Artritida (zánět kloubů)

Artritida se může objevit v jakémkoliv kloubu, zejména u starších psů, mohutných plemen jako důsledek poranění a vykloubení, k němuž došlo v kritických obdobích jejich růstu.

Příčiny: dědičné, způsobené jiným onemocněním, špatnou výživou. Příznaky: otoky, horečka, bolesti a kulhání (Fogle 1993).

Artróza

Degenerativní kloubní onemocnění, při němž dochází k zúžení kloubní štěrbiny, mění se postavení kloubu v kloubním pouzdře, což má za následek snížení jeho funkce. Příčiny: dědičné, podmíněné, hormonální, traumatické nebo také přetěžování. Příznaky: značná bolestivost postiženého kloubu, otok, omezení hybnosti (Ransleben 2007).

Dysplazie kyčelního kloubu (DKK)

DDK je podmíněné dědičnou změnou a tvarovou odchylkou kloubních ploch hlavice kyčelního kloubu a jamky kyčelního kloubu. Pro správnou činnost tohoto kloubního spojení je důležité, aby dobře vyvinutá hlavice kyčelního kloubu zapadla ze dvou třetin svého objemu do přiměřeně vyvinuté a dostatečně hluboké kyčelní jamky. Není – li hlavice dostatečně vyvinutá, a nemá přiměřený kulovitý tvar, nezapadne správně do kloubní jamky, to je příčinou zesílení kloubního pouzdra a vazů. Onemocnění se během života vyvíjí a stále zhoršuje (hlavně u pracovním zatěžovaných psů), v konečné fázi kloub ztrácí

svoji funkčnost, což může znamenat, až ztrátu hybnosti pánevní končetiny. Jde o stav nevratný, ale pro psa i velice bolestivý. Onemocnění jde prokazatelně zjistit rtg., okolo stáří jednoho roku. Nejvíce se projevuje zvláště u velkých plemen, proto je u psů pracovních a služebních, vyšetření povinné a jeho výsledek podmínkou pro zařazení do chovu (Naxera 1991). DKK je vada dědičná, což bylo prokázáno sledováním tohoto defektu u německých ovčáků. Prošetřením výskytu dysplazie u 222 štěňat byly získány tyto výsledky (Šiler a Fidler 1978).

Charakteristika rodičů	Výskyt dysplazie u potomstva
Oba rodiče s dysplazií	93,3%štěňat
Postižený pes x zdravá fena	31,3%štěňat
Zdravý pes x postižená fena	41%štěňat
Oba rodiče zdraví, bez informace o prarodičích	43,4%štěňat

Luxace česky (vymknutí)

Kolení kloub je stabilizován malou kůstkou, česčkou, ke které se upínají svaly a vazy. Česčka zde zastává funkci jakési kladky a zpevňuje celý kolenní kloub.

Příčiny: dědičné, častěji následkem úrazu zejména u psů menších plemen (Naxera 1991).

Stupeň postižení kolísá od částečné dislokace kostí až po absolutní nehybnost kolena (Dostál 1995).

Nemoci svalů

1) Pohmoždění svalu - jedná se o nejčastější onemocnění svalu, které vzniká nárazem, kopnutím, úderem, pádem a podobně.

Svalová vlákna se v místě pohmoždění natrhnou nebo zcela přeruší, což je doprovázeno krvácením tkáně, postižené místo je zduřelé na omak bolestivé se zvýšenou teplotou.

2) Přetržení svalu - jedná se o vyšší stupeň pohmoždění svalu, způsobený obdobnými příčinami. Příznaky: vzniká náhle, je výraznější a provází ho úplná poruchou funkce

3) Zánět svalu - Příčiny: traumata (poranění, úrazy) nebo přechod zánětlivého procesu z okolní tkáně, případně následná infekce po zranění nebo injekci.

Onemocnění šlach

1) Zánět šlach - jde o bolestivé onemocnění, které postihuje především ohybače svalů končetin vyvoláno- natržením, přetržením či jinými mechanickými vlivy

Příčiny: přetížení psa nedostatečně kondičně připraveného, např. dlouhý běh vedle kola.

2)Přetržení šlachy (ruptura) - jedná se nejvyšší stupeň poškození šlachy, dochází k němu většinou u šlachy již postižené zánětem, následkem hrubého mechanického vlivu např. pokousáním druhým psem, řeznou ranou (Naxera 1991).

2. 4. STARÝ PES

Přechod z dospělého věku do věku seniorů je plynulý. (Anonym 2007) Stárnutí není nemoc. Během let tělo přestane fungovat jako dříve a psi se věkem stávají moudřejšími či naopak hloupějšími (Fogle 2006). Stárnutím se duševní činnost psa zpomaluje a jeho mozek se zmenšuje, avšak i ve starším věku se duševní aktivita psa dá udržovat neustálou stimulací k činnosti (Fogle 2004). Obecně lze říci, že velká plemena stárnou dříve než plemena malá. U malých a středních plemen je to od 8 let života, u velkých od 6 let.

2. 4. 1. Faktory ovlivňující rychlost stárnutí

U chovatelsky využitě feny, která má za sebou 5-6 vrhů, proběhne proces stárnutí rychleji, než u feny která měla 2 vrhy. Pracovně využití psi, kteří mají dostatečný odpočinek po práci, stárnou pomaleji než ti co strávili celý život na gauči. Pracovní zátěž má kladný efekt. Důležitý je i fyzický stav psa. Pes s dostatkem pohybu netrpící obezitou, stárne pomaleji než pes otlý. Velmi důležitou roli hraje péče majitele, jak se dokáže do problému svého psa vcítit a na základě toho upravit jeho životní rytmus.

S přibývajícím věkem ztrácí tělo psa své mladistvé síly, postupně klesá výkon vnitřních orgánů, jako srdce, jater a ledvin, kosti křehnou, klouby se opotřebovávají a obranyschopnost klesá. Podle nejnovějších vědeckých poznatků hrají v tomto vývoji často podstatnou roli poruchy prokrvení orgánů způsobené přibývajícím věkem. Protože krev dopravuje kyslík k mozku, k srdečnímu svalu, ke kosterním svalům i ke všem ostatním důležitým orgánům. Jestliže je tato doprava kyslíku nepříznivě ovlivněna, má to automaticky vliv na vitalitu a celkový zdravotní stav psa (Anonym 2007). Problémy stárání se u psů projevují podobně jako u lidí. Objevují se první šediny (nejčastěji na mordě), kůže ztrácí pružnost, oči jiskru. Nastupují problémy s pohybem, psy hůře slyší a vidí, trávení a vylučování nefunguje tak jako dříve, nastávají problémy s tlamou, srstí, dýcháním, přijímáním potravy, přerostlými drápy a někdy se mění i psychika psa (Tichá 2005).

Nastávají změny v imunitním systému, dochází k většímu výskytu infekcí. Během stárnutí se trvale zpomaluje rychlost psa a klesá jeho fyzická výkonnost. Při nedostatku mentální stimulace se stávají starší psi apatickými a letargickými. Asi 20 % šestnáctiletých psů začne močit a kálet v bytě, aniž by měli nějaké prokazatelné zdravotní potíže nebo špatné návyky. U čtvrtiny psů se v tomto věku mění cyklus spaní a bdění, spí více přes den méně v noci. Přibližně 60% těchto psů se zapojuje do domácího dění, projevují však méně ochoty následovat pána a nevyžadují tolik pozornosti (Fogle 2006). Mnoho psů ve starším věku se potýká s takzvaným (stereotypním chováním). Do této kategorie patří např. manéžový pohyb, při kterém pes bez zjevné příčiny chodí i několik hodin do kolečka. Velmi nepříjemné je chorobné štěkání, tedy situace, kdy pes někde stojí, štěká, neví na co, ale nedá se uklidnit (Tichá 2005).

2. 4. 2. Pohybové problémy

Postupujícím věkem se projevují u psa revmatické potíže. Projevuje se strnulou až bolestivou chůzí, pes obtížně stává, šijové svaly jsou často na pohmat bolestivé. Starý revmatický pes je zvláště citlivý na zmoknutí (Sova 1978). Zvyšuje se také výskyt bolestivých degenerativních kloubních onemocnění (Fogle 2006). Pohybové problémy nemusí být jen otázkou kloubů či páteře. Mohou vznikat i tam, kde psí srdce nefunguje tak jak má a pes který se rozeběhne, se začne dusit (Tichá 2005).

2. 4. 3. Zažívací potíže

Poměrně časté komplikace, které trápí nejen zvíře, ale i jeho okolí. Starší psi dostávají daleko častěji zácpu a více trpí větry a dietní chyba se projeví i zvracením. Starému psovi tedy musíme upravit krmnou dávku a to jak výběrem vhodného krmiva, četností krmení, formu krmiva až po pití. Starší psi často trpí ztrátou chuti k žrádлу a v krajním případě může dojít až k anorexii (Fogle 2006).

2. 4. 4. Slábnoucí zrak

První příznaky: již u psů ve věku okolo sedmi let, postupem času pak může dojít k úplnému zákalu oční čočky tzv. šedý zákal (Katarakta senilis). Zhoršení vidění u psů je problém, který se většině majitelů zdá jako tragický. Pes však vnímá slábnutí zraku úplně jinak. Většina plemen se neřídí jen tím, co vidí, ale využívá i čich a sluch. Pes má

schopnost dobře se orientovat i ve tmě. Ztráta zraku u staršího psa bývá postupná a pes si tedy postupně zvyká na to, že musí více využívat jiné smysly, zvláště čich, který, až na ojedinělé výjimky, funguje dobře i starým psům (Tichá 2005).

2. 4. 5. Slábnoucí sluch

Projevuje se většinou až u opravdu vysokých věkových kategorií okolo třinácti, až čtrnácti let. U starých hluchých jedinců bývá většinou zhoršen i zrak, takže optických povelů se nedá využít, proto bychom takového psa měli na procházce bedlivě hlídat nebo použít vodítko (Tichá 2005). Snížení kvality sluchu v pokročilém věku psa však lze považovat za normální (Fogle 1993).

2. 4. 6. Poruchy srdce a krevního oběhu

Letargie a kašel u starších psů. Endokardióza (porucha srdečních chlopní)-běžná choroba u mnoha starších psů. Jestliže se levá srdeční chlopeň řádně neuzavírá, vrací se krev zpět do plic a způsobuje kašel, dýchací potíže, slabý puls a šelest. Jestliže se nedomyká pravá srdeční chlopeň, krev se vrací zpět do jater, která otékají, a v břišní dutině se hromadí průhledná tekutina způsobující zvětšení břicha (Fogle 1993). Většina psů starších deseti let trpí nedostatečnou funkcí ledvin, což bývá často důsledkem dlouhodobé nesprávné výživy (Sova 1978).

2. 4. 7. Další problémy stáří

Chrápání se objevuje s postupujícím věkem, když měkké patro ztrácí svou pružnost, může být způsobeno i úzkými nosními otvory a hrtanem. Trvalý kašel: chronická bronchitida způsobuje trvalý kašel, zvláště po fyzické námaze nebo rozrušení. (Fogle 1993). Inkontinence: ve vyšším věku dochází k přirozenému úbytku správných funkcí močového měchýře, výskyt spíše u fen a kastrátů (Fogle 2006). Drápy: starý pes se většinou méně pohybuje a vyhledává pohodlnější cestu, často dochází k nadměrnému růstu drápů, výsledkem jsou bolestivé otlaky a také drápy neposkytují tlapce potřebnou oporu. Zuby: stáří a špatné zuby spolu často souvisejí, mnoho psů trpí nadměrnou tvorbou zubního kamene, výsledkem jsou záněty dásní a následné vypadávání zubů (Tichá 2005).

Změny v povaze: pes jeví menší zájem o dění okolo sebe, je apatičtější, roste u něj potřeba klidu a spánku, je schopen méně se přizpůsobit vnějším podmínkám, někdy reaguje více podrážděně (Tichá 2005).

2. 5. PES Z ÚTULKU

Většina psů z útulku má velmi špatné zkušenosti: bití, zanedbávání, závažné chyby při chovu, malý kontakt s lidmi nebo psi, kteří dlouho čekali v útulku a ztratili osobní kontakt s lidmi (Werner 2004). Negativní zkušenosti někdy zanechají traumata, která mohou vést k tomu, že pes začne být nečistotný, kousat ze strachu nebo si vybuduje hlubokou nedůvěru k lidem. A tyto psi často končí v útulcích. Pokud pes není konfrontován s podněty okolního světa, může se z něj rychle vyvinout bojácný nebo agresivní jedinec (Hessling 2009). Mezi problémy vyskytující se u psů umístěných v útulcích patří, problémy z příliš časného odstavení od matky (absence mateřského mléka u příliš mladých štěňat), odrůstání bez kontaktu s člověkem (nedostatek kontaktu štěněte s člověkem negativně ovlivní budoucí chování psa k člověku), problémy s dospělým psem (pes se v novém prostředí chová neklidně, hledá původního pána a projevují se sklony k útěkům) Dalším problémem může být i nový majitel, který přecenil své schopnosti a psa nezvládl. Takový pes znovu skončí v útulku, neznamená to pro něj žádnou pomoc, naopak utrpěl nové zklamání a jeho poruchy chování se ještě upevní (Hessling 2009).

3. METODY A MATERIÁLY

Seminář Rudolfa Desenckého- Péče a převýchova psů-osobní sdělení

Etologická poradna MVDr. Hany Žertové – osobní sdělení

Materiály SVS Semily MVDr. Kušniriková-osobní sdělení

Materiály komise na ochranu zvířat při ministerstvu zemědělství Semelová Zuzana- osobní sdělení

Redakce časopisu Reflex- Jiří X. Doležal- osobní sdělení

Materiály MVDr.Čápa- poznatky z praxe- osobní sdělení

Materiály MVDr. Kňákala-poznatky z praxe- osobní sdělení

Psí útulek Ostrava- ředitel Somerlík-poznatky z praxe- osobní sdělení

Psí útulek Dvůr Králové nad Labem- Martin Antonín- poznatky z praxe- osobní sdělení

Psí útulek Horní Hraničná- Marie Lokingová-poznatky z praxe- osobní sdělení

Materiály z rešeršní práce- renomované časopisy, odborná literatura, internet

Porovnávání názorů jednotlivých autorů a odborníků

3. 1. METODY PÉČE O PSY POSTIŽENÉ PŘÍMÝM TÝRÁNÍM

3. 1. 1. Právní možnosti ochrany zvířat před týráním

Přímé týráním dle legislativy řeší zákon č. 246/92 Sb., prostřednictvím tohoto zákona příslušná městská veterinární správa, proto je důležité, jste-li svědky týráním zvířat tuto skutečnost nahlásit zde. Důležitá je přesná adresa a jméno majitele zvířete, případně jméno a popis zvířete. Veterinární správa vyvolá šetření ve spojení s veterináři a případ prošetří. Majiteli je možno uložit pokutu, nebo zvíře přímo odebrat, pokud to veterináři uznají za vhodné. Stanete-li se svědky týráním přímo na ulici - zavolejte policii, která má právo daného člověka legitimovat a následně postupovat podle platného zákona. Stanete-li se svědkem ve svém okolí – obraťte se na příslušný obvodní úřad na odbor životního prostředí nebo na městskou veterinární správu, povinností inspektora je prošetřit vaši stížnost, je-li odůvodněná, dá podnět k odebrání zvířete na městský úřad. Takový postup je sice správný, ale praxe může být jiná:

Obrátíte-li se na státní veterinární správu, případ je samozřejmě rychle projednán, je sepsán protokol o kontrolním zjištění a majiteli je sděleno doporučení, aby lépe dbal o svého svěřence. K odebrání nedojde okamžitě, není-li zvíře bezprostředně ohroženo na životě. Případ je dále podstoupen danému městskému úřadu, který učiní rozhodnutí. Podotýkám, že rozhodnutí může trvat dva měsíce až půl roku. Po této době je udělena pokuta nebo doporučení majiteli, aby dal psa do útulku. Otázkou zůstává co se děje se zvířetem po tuto dlouhou dobu. I zaměstnanci SVS ČR tvrdí, že doba je příliš dlouhá a někdy přijdou už pozdě. K odebrání zvířete může dojít, až tehdy je-li opakovaně týráno. Bohužel malý počet pracovníků SVS ČR nestíhá provádět následné kontroly daných případů (Kušniríková 2009). K rychlejšímu řešení přispěla novela zákona 273/2008Sb. o Policii ČR, která od 1. 1. 2008 má možnost vstupovat na pozemek, kde je podezření na týráním zvířat. Novela zákona 246/92Sb. z 5. srpna 2008 – zpřísňuje postihy za trápením zvířat nebo za jeho propagaci, upravuje také pravidla pro přepravu zvířat. Zákon obsahuje řadu

významných úprav, které zlepšují kvalitu péče o zvířata. Mezi přestupky patří nejen týrání či usmrcení, ale i to, když jim člověk nezabrání. Pokusy na zvířatech budou přípustné jen tehdy, pokud se prokáže, že neexistuje jiná varianta (Kušniriková 2008).

Další důležitá čísla:

Zelená linka pro týraná zvířata

Tel.: 0800 173 189 - na toto číslo můžete volat zdarma, pokud budete svědky týrání nějakého zvířete.

Tel.: 0602/ 357 443, 0606/ 945 191 - SOS linky Asociace ochránců zvířat ČR, kteří se budou týráním zvířete dále zabývat.

Tel.: 02/ 792 20 61 - Liga na ochranu zvířat - inspektorka p. Semelová (<http://svs.aquasoft.cz/>)

Potřebné informace a rady, jak dále postupovat poskytuje i většina útulků.

3. 1. 2. Řešení konkrétních případů

Týrání psi z Třebechovic

Pracovníci veterinární správy budou usilovat o to, aby majitelka, které bylo zabaveno 40 týraných psů, byla stále kontrolována a byla jí pozastavena činnost v chovu psů. Bohužel aktuální stav je takový, že majitelka vlastní opět nové psy. V zahraničí je běžnou praxí, že chovatel, jemuž byla zabavena týraná zvířata, má doživotní zákaz činnosti v tomto oboru. U nás je však praxe úplně jiná. Taková osoba pouze změní jméno firmy, zaregistruje ji v jiném kraji a ve svém podnikání „pokračuje dále. Není vzácností, že stejnému majiteli jsou zvířata zabavena opakovaně. V těchto případech by byla vhodná zpětná kontrola a celostátní registrace těchto podnikatelů (Kušniriková 2009).

Psí jatka v Srbově

Jedinou účinnou obranou se zdá být, nenavštěvovat čínské restaurace a jídelny, kde dostanete s velkou pravděpodobností staré nebo závadné maso (což prokázalo již mnoho kontrol), ale nikdy si nemůžete být jisti, zdali vám na talíři neskončil chutně upravený pes nebo kočka. Dalším důležitým krokem je zpřísnění a dostatečná kontrola těchto podnikatelů. O to se také pokouší občanského sdružení na záchranu týraných zvířat, které nehodlá jen nečinně přihlížet a bude bojovat za to, aby jak čeští obyvatelé prodávající psy coby jateční zvířata, tak i vietnamští občané porušující zákony české republiky na ochranu zvířat byli potrestáni (Šmatová 2008).

Týraní chrtů

Řešení vidí Petr Jandl v donucení zemí, kde dochází k tomuto průmyslovému odchovu chrtů, aby přijaly patřičné zákony na ochranu zvířat a dbaly na jeho dodržování. Chcete-li adoptovat vysloužilého chrtů, spíše doporučuje osvojení vyřazeného štěněte nežli staršího psa. Někteří starší chrti, totiž nejsou již schopni socializace (Jandl 2007).

Psí zápasy

Jiří X. Doležal - vidí řešení v legalizaci korektních zápasů. Když by majitelé věděli, že korektní zápasy mohou bez problémů provozovat, sami mezi sebou by si udělali pořádek. Pravděpodobně by začali nekorektní zápasy udávat. Nedomnívá se však, že by v tomto případě pomohla policejní represe, protože zápasy mají příliš mnoho fanoušků (X. Doležal 2009).

3. 1. 3. Péče o psy postižené přímým týráním

Při psychických problémech používáme stejné postupy jako u psů z útulku, známe – li, jakým způsobem byl pes týrán, je dobré se poradit s odborníkem, není-li nám o minulosti psa nic známo, zbývá nám jen důkladně pozorovat psův reakce na určité situace. Velmi živé vzpomínky obvykle u týraných psů vyvolávají předměty, kterými je předchozí majitelé bili nebo které si s předchozím majitelem spojují (smetáky, hole, berle) po odstranění těchto předmětů z dohledu se pes okamžitě uklidní (Somerlík 2009). Vyhodí-li majitelé psa z auta, ještě dlouho nahlíží do podobných aut a reaguje na podobný zvuk motoru. Většinou tyto reakce postupně vyhasínají a mizí nebo se alespoň oslabují. Podvyživeného psa zpočátku krmíme lehce stravitelnou stravou (méně masa, více rýže a zeleniny) častěji a menšími dávkami, je také důležité přidávat vitaminové tablety a přídavky obsahující stavební látky, odčervíme. Psům, kteří byli chováni na řetězu, umožníme, pokud je to možné volný pohyb a výběh, na vodítku se nám budou většinou vzpínat. Psi chovaní v malých kotcích celý život, se doporučují pouze pro zkušeného chovatele (většinou velká agresivita). Psi chovaní v kotci jen přechodně, mají zpočátku problémy s čistotností, proto s nimi chodíme častěji ven, po provedení potřeby psa pochválíme, jsou možné problémy s chůzí na vodítku. Pokusná zvířata jsou většinou velice společenší a vděční psi bez větších problémů, do budoucna však musíme počítat s možností onemocnění (následky po pokusech) (Metzgerová, Streitferdt 2000).

3. 2. METODY PÉČE O PSY POSTIŽENÉ NEPŘÍMÝM TÝRÁNÍM

3. 2. 1. Výživa psa

Správná krmná dávka se má vždy přizpůsobit věku, fyzické aktivitě, zdravotnímu stavu, ustájení psa a dbát na individualitu psa (co je dobré pro jednoho, nemusí být dobré pro druhého). Při dodržení správných zásad výživy se vyvarujeme následných komplikací spojených s obezitou nebo podvýživou.

Nadváha představuje jeden z vážných problémů dnešní doby. Nejedná se jen o estetické hledisko, ale i o zdraví a celkovou zátěž kostry a kloubů. Za normálních podmínek se jedná o nepoměr mezi příjmem a výdejem energie (Zentek 2008). Nejdůležitějším kritériem chceme-li začít s hubnutím psa je, změnit přístup chovatele k výživě psa. Začít není nic složitého, v prvních 2 týdnech snížíme příjem kalorií zhruba o 25 % a stále kontrolujeme váhu psa, po tomto období v 2 -3 týdnech mírně snižujeme objem podávané potravy, tak aby úbytek na váze činil zhruba 1%. Pamlsky nahradíme jinými způsoby odměňování (hlazení, hození míčku), potravu nenecháváme trvale k dispozici, ale krmíme psa častěji menšími dávkami vhodného krmiva (dietní krmivo obsahuje vysoce kvalitní bílkoviny- pes hubne na tucích ne na svalovině). Po tomto období, kdy docílíme snížení dosavadní denní dávky o 40%, se doporučuje přejít na speciální typ nízkokalorického krmiva. Důležité jsou také častější procházky a pravidelné návštěvy u veterináře (Čižmárová 1999).

U podvyživeného psa je náprava jeho stavu dlouhodobá, proto je nutné nejdříve odstranit základní příčinu a upravit výživu. Krmné dávky je třeba zvyšovat opatrně s ohledem na možná zdravotní rizika, doporučuje se krmit menšími dávkami vícekrát denně (Čáp 2004).

3. 2. 2. Nečinnost nebo přetěžování

V dnešní době se mnohá módní plemena jako jsou např. barváři, teriéři, bernští salašníčtí psi pořizují do paneláků, kde na ně majitelé nemají moc času. Čím jsou psi méně zaměstnáváni a příliš mnoho času tráví spánkem, jsou nedostatečně stimulováni a jejich chování se stává problematické. Psi proto potřebují nutně aktivitu (Abrantes 1999).

Psi dokáží prospat až 17 hodin denně a většinou se skvěle dovedou přizpůsobit odchodu majitele do práce, kdy spí, je ovšem potřeba je před tím důkladně vyvenčit a

dopřát jim pohybových aktivit na procházce, aby se přirozeně unavili. Tím se samozřejmě nemyslí, je na pět minut vystrčit před dům, kde se stihnou sotva jednou vyčůrat. Pes, který má, jen málo podnětů si najde zábavu sám. Neustálá stimulace mozku, prodlouží vašemu psovi aktivní věk a stáří nastupuje pomaleji (Fogle 2006).

Velkým neduhem mnohých chovatelů je přetěžování mladých psů. Každý pes je individualita, pro některá štěňata jsou 30 minutové procházky příliš, pro jiná to nestačí, některým naopak stačí i pět minut. Štěněti musíme umožnit se několikrát denně vyběhat a vyvenčit tak, aby nebylo zcela vyčerpané. Půlroční pes ještě nemá dostatečně vyvinutou kostru, ani svaly nejsou na zvýšenou zátěž připraveny, není tedy vhodné nadměrně ho zatěžovat dlouhými túrami nebo během u kola. Přetěžováním bychom mohli napáchat velké škody na jeho pohybovém aparátu. Zejména se to týká velkých molossoidních plemen a retrievrů. Proto se doporučuje k těmto aktivitám se štěnětem se vybavit batohem, taškou nebo košíkem, kde si štěně může dostatečně odpočinout během cesty. Po ukončení růstu je možné začít s delšími vycházkami a postupně je možno brát psa ke kolu, u těžších plemen a plemen s problémy s klouby bychom však k této aktivitě měli přistupovat později a velmi opatrně. Jak konkrétní plemeno zatěžovat je dobré se poradit s veterinářem i chovatelem. Po tělesné aktivitě by měl následovat odpovídající odpočinek. (Anonym 2007). Svému psovi dopřejeme odpočinek také po krmení nejméně hodinu, na klidném místě, kde nebude nikým rušen. Po dobrém odpočinku by měla následovat dostatečná aktivita (Palkovič 2009). Pes odpočívá 14 - 20 hodin a je aktivní 4 - 10 hodin. Jeho denní cyklus je dělen na aktivní část od 4 – 8 hodin, 16 – 22 hodin, na odpočinek od 8 – 16 hodin (lehký spánek, při kterém pes vnímá zvuky a dění kolem sebe) a tvrdý spánek od 22 – 4 hodin (kdy pes opravdu spí a je těžké ho vzbudit), z toho vyplývá, že pro výcvik je nejvhodnější ráno a pozdní odpoledne (Růžička 1996).

3. 2. 3. Špatná plemenitba

Špatná plemenitba je jedna z nejčastějších příčin špatného chování (zapříčiněna nesolidností některých chovatelů, kteří produkují štěňata pro zisk a nehlídají jejich povahu), dochází zde i ke křížení mezi příbuznými a jedinci se špatnými povahovými vlastnostmi, kteří nejsou vyřazováni. Některé rasy také mají jisté genetické zatížení na některá onemocnění, např. dalmatini mají predispozice k vrozené hluchotě, labradoři a kokršpanělé zase sklony ke kataraktám očí a nejvíce zatíženou skupinou jsou psi velkých plemen, kteří trpí vrozenou dysplazií kyčelního kloubu. U těchto dědičných onemocnění je

jedinou prevencí vyřazování postižených jedinců z chovu. Existuje však ještě jeden aspekt plemnitby, klasickým příkladem stinných stránek šlechtění pro standardy je anglický buldok – svalnaté tělo, mocné čelisti a obrovská hlava. Díky *Bulldog Clubu* se tyto fyzické znaky ještě podpořily (hlava buldoka byla požadována co největší). Následkem této plemnitby byla většina štěnat rozena císařským řezem, protože neprošla porodními cestami matky (Fogle 2006).

3. 2. 4. Řešení chyb ve výchově

Základem převýchovy či odnaučení nežádoucího chování je dávat psovi jasné signály, aby pochopil, co po něm požadujeme, určit mu pevné místo v rodinné smečce. Pes musí znát pravidla, co je povoleno, co je zakázáno (v tomto ohledu je důležitá důslednost). Špatné, je začínat s výchovou, až tehdy vyskytne – li se problém. Je důležité, aby celá rodina sjednotila svoje povely a domluvila se, co chtějí psa odnaučit. Mnoho problémů, také vzniká z nedostatečného fyzického vybití psa. Nejlepší je cvičit krátce a intenzivně než dlouze. Psa nesmíme přetěžovat, jinak ho přestane cvičení bavit. Při výcviku se nedoporučuje používat tělesných trestů. U nápravy agresivního psa bychom se měli držet následujících zásad: cvičitel se nesmí psa bít, jídlo podáváme za odměnu, psa vystavujeme novým situacím v neznámém prostředí, aby se necítil vůči cvičiteli sebejistý (optimem je více cvičitelů, kteří se ho nebojí). Pes má být voděn do společnosti mnoha lidí (ti si ho hladí a dávají mu pamlsky), cvičit poslušnost musí i před jinými psy a stále mu měníme místo na spaní (Brunclíková 2007). Nejdůležitější dovedností, kterou by pes měl bezpodmínečně ovládat, je povel „ke mně.“ Doporučuje se začít s nácvikem doma a až pak pokračovat ve výcviku venku. K nácviku venku použijeme tzv. stopovací vodítko, délka je nejlepší min. 10 metrů. Psa si připneme na vodítko a necháme ho proběhnout. Po zavolání „ke mně“ jemně škubneme vodítkem, směrem k sobě. Pokud na povel zareaguje, chvalte ho, po přiběhnutí k vám psa pochválíme a odměníme pamlskem. Pokud nepřiběhl, jednoduše si ho přitáhneme. Mnoho lidí dělá chybu, že psa po příchodu pokárá, což si pes spojí jako přiběhnutí = trest (Pospěchová 2008). Dobrou alternativou je také ohlávka halti (Desencký 2008). Dalším velkým problémem je tzv. separační úzkost (pes vyje, štěká a demoluje byt za nepřítomnosti majitele) v takovýchto případech se doporučuje, před odchodem psa řádně vyvenčit (dlouhá procházka), nakrmit, přes den se mu dostatečně

věnovat (kartáčování, mazlení, alespoň hodinu trénovat poslušnost), doporučuje se i puštění rádia (Eichler 2000). Pevná ruka majitelova při výchově = pohodový pes bez zlovyků (Pospěchová 2008).

3. 2. 5. Pověry a předsudky

V dnešní době se stále ještě setkáváme se špatnými přístupy i názory na výchovu psa. Zarážející je ovšem fakt, že tyto zastaralé názory můžeme vidět i u profesionálů na cvičišti nebo mnozí neoborníci na úradech vytvářejí mnohdy zcela nesmyslné vyhlášky a tím znepríjemňují jak život majiteli psa, tak psu samotnému (Kušnirková 2009). Vezměme si např. Německo, zde jsou majitelé tzv. bojových plemen psů automaticky bráni jako potenciální viníci, musí dokládat, že nejsou nebezpeční včetně svého psa, musí se svým psem projít charakterovým testem, na jehož základě jsou rozděleny do dvou kategorií. Tito psi jsou však automaticky zařazeni do skupiny 2, v níž pes do konce života musí nosit košík, být přivázan na vodítku a je zde doporučena i kastrace (Smidt 2005). Jako nejjednodušší řešením se tedy zdá být, nežli se rozhodnete k jakémukoliv rozhodnutí, ať se jedná o výchovu štěněte nebo převýchovu staršího psa, zjistit si co nejvíce informací z různých zdrojů a nejsme-li si stále jisti, vyhledat odbornou pomoc. V současnosti vzniká mnoho nových poraden zaměřujících se na poruchy chování a mnozí oborníci se dívají na problémy z jiného úhlu.

3. 3. HANDICAPOVANÍ PSI

Existují situace v životě psa, kdy se ze zdravého vitálního tvora stane postižený pes, díky úrazu, onemocnění nebo geneticky danou chorobou. Pak záleží na každém z nás, jak se z daným problémem vypořádá, někdo dá psa utratit či do útulku, jiný mu poskytne odpovídající péči.

3. 3. 1. Péče o slepého psa

Slepota u psů může být zapříčiněna úrazem, alergií, genetickými faktory nebo stářím. Pes, který přijde o zrak, potřebuje určitý čas na to, aby se ve svém prostředí dobře orientoval. Při pohybu využívá k orientaci kombinaci lépe vyvinutých smyslů, zejména čichu a hmatu. Po přiměřené době nácvičku pohybu ve vlastním prostředí je pohyb psa

velmi jistý. Proto bychom neměli stěhovat nábytek, žije-li pes hlavně v bytě, žije-li převážně venku, neplánujte rozsáhlé úpravy pozemku, máte-li bazén, zajistěte kryt, aby nedošlo k utonutí psa, vod'te psa na vodítku, mluvte ke svému psovi, váš hlas ho vede. Krmení a miska s vodou by měly být stále na stejném místě, toto místo se stává vždy výchozím bodem při ztrátě orientace. Velkým problémem se zdá být chůze po schodech, dokud se pes nenaučí po nich chodit, postavte bariéru, která mu zabrání v pádu (Slabý 2008). Oslepne-li mladší pes je dobrým řešením pořídit ještě jednoho psa, který slepému psovi poskytne lepší orientaci.

3. 3. 2. Péče o hluchého psa

Příčiny ztráty sluchu mohou být, jak vrozené (hlavně u jedinců s bílým zabarvením), tak z chronických zánětů zvukovodu nebo můžeme mluvit i o hluchotě stařecké.

Život s hluchým psem nese určitá omezení pro psa i pro majitele. Než začneme s výcvikem, je důležité podstoupit veterinárním vyšetřením, má-li pes ještě nějaké zbytky sluchu, nebo je-li zcela hluchý, podle výsledku určíme, jakou metodu výcviku použijeme (Málková 2009). U psa více či méně nedoslýchavého, využíváme zbytek sluchu používáním vysokofrekvenčních píšťalek. Píšťalka slouží k upoutání pozornosti a dání psovi na vědomí, že od něho něco chceme (nahrazuje oslovení psa, zavolání na něj. Jestliže se pes po zapískání na nás podívá, posunkem mu naznačíme, co od něho chceme. Je - li pes poslušný, odměníme ho pamlskem a výrazně ho pochválíme. Hluchý pes se naučí komunikovat vizuálně, výcvik je však velmi náročný především na trpělivost, při vycházkách vypouštíme psa na natahovacím vodítku (udržení kontaktu), z počátku vymyslíme pár jednoduchých signálů, které psovi bude možné posílat vycukáváním vodítka (nesmíš, ke mně, zůstaň, sedni)Vizuální signály jsou možné jen tehdy, když na nás pes vidí. Pokud budeme stále opakovat stejný pohyb rukou při běžných situacích, pes nakonec pochopí, co od něj chceme. I zde je důležitá důslednost a odměna po dobře vykonané práci (Eichler 2000). Metoda výcviku hluchého psa pomocí elektronického obojku se nedoporučuje pro starší psy (Čápková 2007).

3. 3. 3. Péče o psa s problémy pohybového aparátu

Poškození pohybového aparátu má mnoho příčin - obezita , přetěžování v období růstu, dědičné choroby, špatná výživa, špatné ustájení, křivice nebo různé úrazy. Majitel postiženého psa často stáhne ze všech sportovních aktivit. To však odborníci nedoporučují, pes by se měl svým tréninkem přizpůsobit svým aktuálním možnostem.(platí pro mladého i dospělého psa)

Křivice je onemocnění mladých psů, zvířeti doplníme požadovaná množství vápníku a fosforu v optimálním poměru a množství v krmné dávce (u těžších případů injekčně) nezkrumujeme vejce, omezíme pohyb psa popřípadě, snížíme tělesnou hmotnost, odčervíme. Léčba je úspěšná pouze před dokončením kosterního vývoje (Poláková 2006).

Dysplazie kyčelního kloubu (DKK) jelikož se jedná o dědičné onemocnění jedinou existující prevencí je vyřazování postižených zvířat z chovu, jistou roli zde však hrají i chyby při odchovu. Doporučuje se upravit aktivity dle možností psa, zvíře nepřekrmovat.

Diskopatie, je-li výhřez velký, je nutný okamžitý chirurgický zákrok (zabránění ochrnutí zadních končetin) Pro toto onemocnění se doporučuje absolutní klid, vyvarovat se pohybu na kluzkém povrchu, dobré jsou masáže a pozornost musíme věnovat také vyměšování psa. Někdy je tento stav neléčitelný a život psa je závislý na péči, kterou mu je majitel ochoten věnovat. Určitým řešením se zdá být invalidní vozík pro psy. Pes na vozíku se pohybuje samostatně pomocí předních nohou a je schopen s ním zvládat i jednodušší terén jako je louka, pláž, nebo městská zástavba. Vozík se hodí nejen jako pomůcka pro pejska trvale ochrnutého, ale i pro pooperační rehabilitaci. Vozík lze objednat v zahraničí nebo si jej můžeme sami zhotovit (Boček, Bočková 2008).

Artróza, po rentgenu a rozboru krve nám veterinář určí medikaci,(většinou upraví příjem minerálních látek), poskytneme psovi co nejvíce klidu, minimální pohyb, masáže postižených míst (Naxera 1991).

Svalová onemocnění a zlomeniny, všeobecně tato léčba vyžaduje v akutním stádiu chlazení, klid, mírné masáže, po proběhnutí onemocnění rehabilitaci (Sova 1978).

V léčbě těchto onemocnění se v dnešní době stále častěji využívá alternativní medicíny - homeopatie, fyzioterapie, akupunktura, masáže

3. 4. PÉČE O STARÉHO PSA

S přibývajícím věkem psa klesá výkonnost jeho metabolismu a imunitního systému, snižuje se jeho pohybová aktivita, stárnou vnitřní orgány. Stárnutí nelze zastavit, ale prostřednictvím správné výživy a dostatečných mozkových stimulů můžeme oddálit jeho nežádoucí příznaky a zkvalitnit stárnoucímu psovi život. Optimální krmení by mělo obsahovat mastné kyseliny omega, glukosamin, ti vyživují klouby a podporují imunitu. Zvýšíme četnost krmení (krmit ráno a večer, u psů trpících anorexií 2-4 denně teplota stravy 38-39 stupňů, doporučuje se také nechat žrádlo přes noc), též pitná voda by měla být stále k dispozici. Denní příjem bílkovin snížíme o 18-20% (jejich nadbytek vede k zátěži ledvin a jater), navýšíme množství vlákniny (zhoršuje se peristaltika střev), zvýšíme dávkování vitamínů, B, E a minerálních látek Cu, Zn a Mn na dvojnásobek, potřeba Ca a P se nemění. Důležité je také upravit formu krmiva (granule navlhčené, maso nakrájené na menší kousky (Tichá 2005). Psovi udržujeme stále dobrou kondici, ale nepřetěžujte ho, doporučují se častější a kratší procházky. Je-li pes umístěn venku, má mít na zimu uteplenou boudu, přijde-li z venčení mokrý, je nutné ho vytřít do sucha. Lože by mělo být měkké a teplé (Sova 1978). Zvýšenou pozornost a péči bychom měli věnovat drápům, očím, zubům a uším. Se psem navštěvujte pravidelně, minimálně dvakrát ročně, ordinaci veterinárního lékaře. Pro zlepšení duševní kondice se doporučuje např. cvičení krátkých a jednoduchých stop, pro uvolnění těla, masáže a akupunktura. Starý pes potřebuje jinou péči než pes na vrcholu sil, proto mu věnujme velkou pozornost. Váš pes vám obětoval celý svůj život, snažte se mu za jeho věrnost a lásku co nejvíce zpříjemnit podzim jeho života, zaslouží si to (Fogle 2006).

3. 5. PÉČE O PSA Z ÚTULKU

Rozhodneme-li se vybrat si psa z útulku, je dobré mít dostatek informací, abychom úspěšně zvládli jeho výchovu. Pracovníci útulku vám podají informace o všech okolnostech příchodu i pobytu psa u nich, dobrý útulek vám sdělí jak klady, tak negativa (Bočková 2007).

Nesud'te temperament psa ihned po vyvedení z kotce, počkejte 20-30 minut a teprve pak si udělejte úsudek, je třeba vzít psa na delší procházku, v klidu si s ním hrát, pozorovat jeho

reakce na vás, nejste-li stoprocentně přesvědčeni, je možné se s dobrým útlukem domluvit i na pravidelném venčení vybraného psa. (Anonym 2006).

První den ukažme psovi byt, dům nebo zahradu (necháme ho vše očichat), pak následuje podání žrádla a pití a ukázání jeho nového místa, u staršího psa bude přivykání trvat déle. Důležitá zásada, máte - li doma děti, nenechávejte je se psem (kterého jste ještě dostatečně nepoznali) bez dozoru. Další období se budeme věnovat odstranění bariér, které si sebou pejsek přinesl od bývalých majitelů (Metzgerová, Streitferdt 2000). Mezi nejčastější příčiny proč psi skončili v útulku, patří:

Štěně příliš časně odstaveno od matky

Štěně ve věku čtyř týdnů - musí být ještě kojeno. Krmíme každé 3 až 4 hodiny z lahve s dudlíkem, buď kozím, nebo speciálním sušeným mlékem. Co nejdříve by se mělo dostat do kontaktu s dalšími psy.

Odrůstání bez kontaktu s člověkem

. Podle nového výzkumu etologa Erika Zimena je pes, během svého života dlouho schopen socializace s člověkem, i když optimální doba je mezi 4. – 12. týdnem.

Problémy s dospělým psem

V prvních týdnech, působíme klidně a vyrovnaně, dodržujeme doby procházek a krmení, vyvarujeme se stresu (např. návštěvy cizích lidí, cesty autem) Pozorujte psa kdy je neklidný, čeho se bojí, na jaké povely poslouchá, na jeden povel používat vždy jen jedno slovo, buďte důslední, psa vodíme vždy na vodítku (Cristine Metzgerová, Uwe Streitferdt 2000). Vytrvalost a laskavá důslednost při výcviku mohou odstranit i nejtěžší poruchy (Fogle 2006). Zbavit psa zlovyků bývá věcí složitou, proto mějte trpělivost a výsledky se jistě dostaví (M. B. Psycholožka psů 2005).

Radu a pomoc s problémovým psem vám může poskytnout kynolog z útvaru psovodů [http://www.mppraha.cz/o-mestske-policii/Struktura

/organizace/utvar-psovodu.htm] písemně na e-mail: psi.poradna@mppraha.cz [mailto:psi.poradna@mppraha.cz.]Telefonní spojení na Kynologickou poradnu: 606 742 794,

Kontaktní adresa: Kynologická poradna hlavního města Prahy, V Zámčích 56 Praha 8

4. ZÁVĚR

Tato práce se zabývá problémy přímého a nepřímého týrání psů a problémy spojenými s péčí o handicapované a staré psy. Informace posbírané z dostupné odborné literatury, které jsou zde prezentovány a které na tento problém poukazují a nabízejí řešení, se ne vždy shodují s praxí, kterou mají pracovníci útulků, státní veterinární správy a odborníci etologických poraden.

Vezměme si např. postup SVS, při stížnosti na týrání psa. Obrátíte-li se na státní veterinární správu, případ je samozřejmě rychle projednán, je sepsán protokol o kontrolním zjištění a majiteli je sděleno doporučení, aby lépe dbal o svého svěřence. K odebrání nedojde okamžitě, není-li zvíře bezprostředně ohroženo na životě. Příklad je dále podstoupen danému městskému úřadu, který učiní rozhodnutí. Podotýkám, že rozhodnutí může trvat dva měsíce až půl roku. Po této době je udělena pokuta nebo doporučení majiteli, aby dal psa do útulku. Otázkou zůstává co se děje se zvířetem po tuto dlouhou dobu. I zaměstnanci SVS ČR tvrdí, že doba je příliš dlouhá a někdy přijdou již pozdě. K odebrání zvířete může dojít, až tehdy je-li opakovaně týráno. Bohužel malý počet pracovníků SVSČR, nestihá provádět následné kontroly daných případů. K rychlejšímu řešení, přispěla novela zákona 273/2008 o policii, která umožnila vstup policie na pozemky, kde je podezření na týrání zvířat a novela zákona 246/92 z 5. srpna 2008, která zpřísňuje postihy za týrání zvířat.

Do povědomí veřejnosti se vepsaly případy týraných dostihových chrtů z Irska, kteří byli adoptováni přes českou Nadaci pro adopci chrtů. S těchto dospělých chrtů však byla pouze jedna čtvrtina schopna socializace a ostatní mají psychické problémy do konce svého života. Z dalšího šetření byl ovšem zjištěn závažný fakt, že si z těchto adopcí někdo udělal velký byznys, jelikož irské orgány tuto adopci celou financují (očkování, kastraci, export), avšak lidé u nás musejí za takového chrta zaplatit 4500kč. Proto chovatelé radí, chcete - li si adoptovat chrta z Irska, kupte si raději vyřazené štěně, které je schopné socializace.

Závažným problémem je pořádání ilegálních psích zápasů, kdy zvířata zcela zbytečně přicházejí o život jen pro pobavení hrstky lidí. Dle názoru policie se ovšem takové zápasy v Čechách ani na Moravě nekonají, chovatelé a cvičitelé však tvrdí opak, ti vidí řešení v legalizaci korektních zápasů (u nichž zvířata neumírají díky pravidlům, která

předcházejí smrtelným zraněním psa) a v prosazování tvrdých trestů vůči pořadatelům ilegálních zápasů.

Jedním z odstrašujících případů špatného zacházení se psy se stal případ týraných psů z Třebechovic, kdy majitelce bylo zabaveno 40 podvyživených psů, pracovníci veterinární správy sice usilují, aby byla majitelce pozastavena činnost v chovu psů, ale aktuální šetření prokázalo, že daná žena má opět již několik nových psů. V těchto případech by byla vhodná zpětná kontrola, doživotní zákaz chovu, a vytvoření celostátního rejstříku těchto podnikatelů. Dalším smutným případem je také objevení psích jatek v Srbově, zde naši vietnamští spoluobčané zvláště drastickým způsobem zabíjeli psy a posléze je dodávali ke zpracování do čínských restaurací. Díky jejich anonymitě dodnes nebyl nikdo dopaden. Zatím jedinou účinnou ochranou je mediální zveřejnění těchto případů a změna postoje veřejnosti ke stravování v čínských restauracích s takovou pověstí. Šetření dále prokázalo, že mnoho lidí o těchto jatkách vědělo a dokonce někteří z nich jim psy i sami dodávali.

Velikým přínosem na ochranu psů proti přímému týrání by jistě byla novela zákona 246/92 sb., ve které by bylo uvedeno, že zvíře není věc. Tím by se zpřísnily tresty a bezpochyby by to vedlo ke snížení počtu takových to případů.

Další způsob týrání, i když ne tak závažný, je týrání nepřímé lze do něj zahrnout nesprávný výcvik spojený s nadměrnými požadavky nebo špatným vedením výcviku, nedostatečnou péčí, špatnou výživu spojenou s obezitou a podvýživou, nesprávnou plemenitbu a rozmazlování. Těchto chyb se lidé často dopouští neúmyslně nebo z malé informovanosti.

O správné výživě psa se vede mnoho diskuzí a názory odborníků nejsou jednotné, jedno je však jisté chybami ve výživě můžeme ohrozit zdraví, způsobit dalekosáhlé a mnohdy nezvratné změny v organismu našeho psa. Existují však zásady, na kterých se shodne většina odborníků. Správná krmná dávka se má vždy přizpůsobit věku, fyzické aktivitě, zdravotnímu stavu, ustájení psa a v neposlední řadě dbát na individualitu psa (co je dobré pro jednoho, nemusí být dobré pro druhého). Nedostatečná a nevhodná výživa v období růstu štěněte prokazatelně vede ke snížení kvality a délky života. Při dodržování správných zásad výživy se vyhneme i zdravotním komplikacím, jako je obezita nebo podvýživa.

Podobně diskutovaným problémem jsou poruchy chování u psa. Nutno však říci, že ne vždy musí být způsobené pouze špatnou výchovou. Jsou tu i jiné faktory jako, špatná plemenitba (nehlídá se povaha psa), onemocnění psa, stálý stres, přetěžování nebo nečinnost.

Základem převýchovy či odnaučení nežádoucího chování je dávat psovi jasné signály, aby pochopil, co po něm požadujeme, určit mu pevné místo v rodinné smečce. Pes musí znát pravidla, co je povoleno, co je zakázáno (v tomto ohledu je důležitá důslednost). Psa nesmíme přetěžovat, jinak ho přestane cvičení bavit, naopak pes, který má jen málo podnětů, si najde činnost sám (hrabání, rozkousávání věcí, útěky). Při výcviku se nedoporučuje používat tělesných trestů. Jako nejjednodušší řešením se zdá být, nežli se rozhodnete k jakémukoliv kroku, ať se jedná o výchovu štěněte nebo převýchovu staršího psa, zjistit si co nejvíce informací z různých zdrojů a nejsme-li si stále jisti, vyhledat odbornou pomoc. V současnosti vzniká mnoho nových poraden zaměřující se na poruchy chování.

Další skupina psů, která vyžaduje zvláštní péči, jsou handicapovaní psi (slepý, hluchý, s tělesným handicapem) Život s tělesně postiženým nese určitá omezení, jak pro psa, tak i pro majitele. Slepý pes používá k orientaci ve vlastním prostředí, zejména čich a hmat, proto bychom se měli vyvarovat stěhování nábytku či velkých úprav na zahradě, psa vodíme v neznámém prostředí vždy na vodítku. Miska s jídlem by měla být stále na stejném místě. Toto místo se stává výchozím bodem při ztrátě orientace. Oslepne-li mladší pes je dobrým řešením pořídit ještě jednoho psa, který slepému psovi poskytne lepší orientaci. Dalším postižením je hluchota. Nežli začneme s výcvikem, je důležité podstoupit veterinárním vyšetřením, má-li pes ještě nějaké zbytky sluchu, nebo je-li zcela hluchý, podle výsledku určíme, jakou metodu výcviku použijeme. U psa více či méně nedoslýchavého, využíváme zbytek sluchu používáním vysokofrekvenčních píšťalek, hluchý pes se naučí komunikovat vizuálně. Máme-li psa s pohybovými problémy, je důležité zjistit jejich prvotní příčinu a podle toho pak určíme následnou péči. U Křivice doplníme požadované množství vápníku a fosforu v optimálním poměru, snížíme tělesnou hmotnost a odčervíme, při Dysplazii kyčelního kloubu (DKK) se doporučuje upravit aktivity dle možností psa a zvíře nepřekrmovat, jelikož se jedná o dědičné onemocnění, jedinou existující prevencí je vyřazování postižených zvířat z chovu, jistou roli zde však hrají i chyby při odchovu. U diskopatie se doporučuje klid, vyvarovat se pohybu na

kluzkém povrchu, pozornost musíme věnovat také vyměšování psa. Dojde-li k ochrnutí zadních končetin, lze tento problém řešit invalidním vozíkem. Majitel psa postiženého pohybovými problémy, často psa stáhne ze všech sportovních aktivit. To však odborníci nedoporučují, pes by se měl svým tréninkem přizpůsobit svým aktuálním možnostem.

Také stáří je handicap, se kterým se musí majitel psa vyrovnat, s přibývajícím věkem psa klesá výkonnost jeho metabolismu a imunitního systému, snižuje se jeho pohybová aktivita, stárnou vnitřní orgány. Stárnutí nelze zastavit, ale prostřednictvím správné výživy a dostatečných mozkových stimulů můžeme oddálit jeho nežádoucí příznaky a zkvalitnit stárnoucímu psovi život. Zvýšenou pozornost bychom měli také věnovat drápům, očím, zubům a uším.

Psi postižení špatnou výchovou, přímým týráním či odložením nalezení často končí v útulcích. Rozhodnete-li se pro takového psa, je důležité si zjistit o psovi, co nejvíce. Pracovníci útulku vám podají informace o všech okolnostech příchodu i pobytu psa u nich, dobrý útulek vám sdělí jak klady, tak negativa. Přivedete-li si psa domů, ukažme psovi byt, dům nebo zahradu (necháme ho vše očichat), pak následuje podání žrádla a pití a ukázání jeho nového místa, u staršího psa bude přivykání trvat déle. Důležitá zásada, máte - li doma děti, nenechávejte je se psem (kterého jste ještě dostatečně nepoznali) bez dozoru. Další období se budeme věnovat odstranění bariér, které si sebou pes přinesl od bývalých majitelů. Velmi živé vzpomínky obvykle u týraných psů vyvolávají předměty, kterými je předchozí majitelé bili nebo které si s předchozím majitelem spojují (smetáky, hole, berle) po odstranění těchto předmětů z dohledu, se pes okamžitě uklidní. Vytrvalost a laskavá důslednost při výcviku mohou odstranit i nejtěžší poruchy.

5. LITERÁRNÍ PŘEHLED

- **Abrantes, R.; (2000):** Vývoj sociálního chování psů a dalších šelem psovitých. Dona, 88 s. ISBN 80-86136-61-2
- **Abrantes, R.; (1999):** Řeč psů. Dona, 230 s. ISBN 80-86136-56-6
- **Anonym; (2004):** Základy etologie psa, Dostupné: <http://www.cz-pes.cz/literatura-veterina-etologie.php#etogram-psa>, poslední aktualizace: 6. 3. 2004 (cit 20. 11. 2008)
- **Anonym; (2005):** Od trapiče k sériovému vrahovi. Svět psů 09/2005, s. 56
- **Anonym; (2006):** Kterého psa vybrat? Svět psů 09/2006, s. 8-1
- **Anonym; (2007):** Jsem starý no a? Svět psů 01/2007, s. 16-17
- **Anonym; (2007):** Etologie psa, Dostupné: <http://www.hlodavec.estranky.cz/clanky/psi-radce/etologie-psa>, poslední aktualizace: 27. 8. 2007 (cit. 10. 8. 2009)
- **Anonym; (2007):** Klidový a aktivní režim psa, Dostupné: <http://www.dejavu-clanky.estranky.cz/clanky/pes/klidovy-a-aktivni-rezim-psa>, Poslední aktualizace: 9. 6. 2007 (cit. 12. 10. 2009)
- **Anonym; (2009):** Zastavme týrání psů, Dostupné: <http://www.mojepesa.estranky.cz/stranka/zastavme> aktualizace: 20. 6. 2009 (cit 30. 7. 2009)
- **Baumbachová B.; (2006):** Rozdílem je maso! Svět psů 07/2006, s. 30 – 31
- Beckmanová, S.; (1998) Americký stafordšírský teriér. TIMY, 123 s. ISBN 80-88799-62-7
- **Bočková D.; (2007):** Vybíráme psa z útulku, Dostupné www.mujpes.cz/forum, poslední aktualizace 17. 12. 2007 (cit 11. 11. 2009)
- **Boček P. Ing. Bočková D. Mgr.; (2008):** Psí invalidní vozík, Dostupné: <http://utulkaci4.wz.cz/vozik.pdf> poslední aktualizace: 13. 5. 2008 (cit. 8. 5. 2009)
- **Brunclíková V.; (2007):** Napravený medvěd. Svět psů 03/2007 s. 66-67
- **Čižmárová M.; (1999):** Nenosí váš pes kila na víc? Moloss speciál 04/1999 s. 99
- **Čápková M.; (2007):** Pes přišel o sluch, Dostupné: www.vetcentrum.cz/stodulky, poslední aktualizace: 23. 10. 2007 (cit. 11. 12. 2009)
- **Čáp J. MVDr.; (2004):** Co s nadváhou?, Dostupné: www.veterina-info.cz, poslední aktualizace: 23. 2. 2004 (cit. 20. 12. 2009)

- **Denis - Bryan, K., Clutton – Brock, J.; (1988):** Dogs of the last hundred years at the British museum (Natural history). British Museum London 1988, 166 s. ISBN 0565010220
- **Desencký R.; (2008):** Jak poznat psí duši. NAKLADATELSTVI XYZ, 302 s. ISBN 978-80-7388-073-6
- **Dostál, J.; (1995):** Chov psů, genetika v kynologické praxi. Dona, 208 s. ISBN 80-85463-58-x
- **Eichler, I.; (2000):** Problémové chování psů. Plot, 133 s. ISBN 80-902603-6-3
- **Fogle, B.; (2006):** Pes věrný přítel – Příručka pro chovatele. Knižní klub, 288 s. ISBN 80-242-1417-2
- **Fogle, B.; (1993):** Já – pes. Cesty Praha, 245 s. ISBN 80-85363-76-3
- **Fogle, B.; (2004)** Poznej svého psa. Ottovo nakladatelství, 128 s. ISBN 80-7181-208-0
- **Gbelec P. MVDr.; (2005):** Poruchy chování psa a možnosti léčby. Heriot 03/2005, s. 15-16
- **Heinová A.; (2004):** Podej pac, Dostupné: www.pozitivni-noviny.cz/185.html, poslední aktualizace: 28. 12. 2004
- **Hessling T.; (2009):** Psi potřebují pravidla. Svět psů 01/2009, s. 28-29
- **Jandl P. ; (2007):** Češi zachraňují chrtý. Svět psů 11/2007, s. 44
- **Kaiserová G.; (2009):** Chudák pes! Svět psů 08/2009, s. 12-15
- **Kňákal J. MVDr.; (2009):** Obecné zásady krmení, Dostupné: www.spicové.cz, poslední aktualizace: 9. 2. 2010 (cit. 27. 8. 2009)
- **Köppel U.; (2008):** Populární omyly. Svět psů 08/2008, s. 34
- **Klíma J.; (2008):** Vietnamští spoluobčané. TV Nova, Na vlastní oči, dne 27. 08. 2008
- **Kušniriková J. MVDr. (2009):** osobní sdělení. Státní veterinární správa Liberec inspektorát Semily
- **Lorenz K.; (1999):** Život se psem není pod psa. Granit, 128 s. ISBN 80-858005-90-1
- **Lorenz K.; (2003):** Takzvané zlo. Academia, 234 s. ISBN 80-200-1098 - x

- **Málková Z. MVDr. (2009):** Hluchý pes, Dostupné: <http://www.wdk.cz/cz/>, poslední aktualizace: 23. 2. 2010 (cit. 10. 11. 2009)
- **Masson J. M.; (1999):** Psi v lásce nikdy nelžou. Rybka Publishers, 272 s. ISBN 80-86182-88-6
- **Metzgerová Ch.,Streitferdt U.; (2000):** Voříšci inteligentní psi s charakterem. VAŠUT, 95 s. ISBN 80-7236-143-0
- **M. B. Psycholožka psů; (2005):** Pes z druhé ruky. Svět psů 10/2005, s. 6
- **Naxera V. MVDr.; (1991):** Pes a domácí lékař. CANIS, 144 s. ISBN 80-900820-8-4
- **Palkovič L. MVDr. (2001):** Nejčastější chyby ve výživě štěněte, Dostupné: www.spicové.cz, poslední aktualizace: 9. 2. 2010 (cit. 26. 8. 2009)
- **Poláková D.; (2006):** Kynologie. Velká myslivecká encyklopedie
- **Pospěchová I.:(2008):** Chyby ve výchově, Dostupné:www.muj-pes.cz/forum poslední aktualizace: 30. 10. 2008 (cit. 20. 11. 2009)
- **Ransleben W.; (2007):** Onemocnění pohybového aparátu. Svět psů 08/2007, s. 68-70
- **Růžička J.; (1996):** Pes k ochraně osob a ochraně majetku. Dona, 176 s. ISBN 80-85463-76-8
- **Slabý J.:(2008):** Jak se chovat ke slepému psu, Dostupné: <http://www.arvet.cz/clanky.php>, poslední aktualizace 13. 11. 2008 (cit. 13. 12. 2009)
- **Sehnerová I.; (2001):** O psech vše co vás zajímá – věk mladý pes. Praha Hollauer, 184 s.
- **Semelová Z.:(2009):** osobní sdělení
- **Schillingová E. L.; (2007):** Zhubnout ale jak? Svět psů 11/2007, s. 40 - 41
- **Smidt W. D.; (2005):** Verhaltenstherapie des Hundes. Schlütersche, 176 s. ISBN 3-87706-674-7
- **Smrčková L.; (2006):** Aby se všem žilo lépe. Svět psů 11/2006, s. 10-11
- **Somerlík J.; (2009):** osobní sdělení. Třebechovický útulek- vedoucí
- **Soukup J.; (2003):** Podvedení psi. ČT2 20.3.2009 20hod. Dostupné: www.czech-tv.cz
- **Sova Z.; (1978):** Choroby psů a jejich prevence. SZN Praha, 245 s. 07-063-78

- **Stuchlý I.; (2006):** Dědičná hluchota psů. Svět psů 03/2006, s. 74
- **Šiler R. a Fiedler J.; (1978):** ABC genetiky drobných zvířat. SNZ Praha, 204 s.
- **Šmatová N.; (2008):** Psí jatka v Srbově. Chebský deník – Moje Chebsko 22. 7. 2008 s. 3
- **Švidrnoch M.; (2009):** Týrání v Třebechovicích. tn.nova.cz/zpravy/ 13. 8. 2009
<http://tn.nova.cz/zpravy/regionalni/zene-zabavili-zubozene-a-vyhladle-psy-tricet-jich-ma-porad-doma.html>
- **Tichá V.; (2005):** Malá škola péče o psa 37. Pes přítel člověka 09/2005, s. 24-25
- **Tichá V.; (2005):** Malá škola péče o psa 38. Pes přítel člověka 10/2005, s. 24-25
- **Valcl O. RNDr. CSc., MVDr. Dousek J. Ph. D., MVDr. Semerád Z., MVDr. Smolová A., Ing. Novák J., JUDr. Spurná J., Prof. MVDr. Večerek V., CSc, Doc. MVDr. Novák CSc., Doc. MVDr. Banyiová E., CSc.; (2008):** Program ochrany zvířat – situace v roce 2007 bulletin č.4/2008. MZČR Program ochrany zvířat – situace v roce 2007 bulletin č.4/2008, s. 56 ISBN 978-80-7084-714-5
- **Velebný H. MVDr.; (2009):** Dědičná hluchota, Dostupné: www.aavet.cz, info@aavet.cz, poslední aktualizace: 12. 09. 2009 (cit. 20. 10. 2009)
- **Vocelová J.; (2009):** Neběhá vám po zahradě trenažér pro psí zápasy? ČRo 1 - Radiožurnál - Pod kůží 16. 07. 2009. MP3 Flash player. Credits, license, contactexamples:<http://pyg.keonox.com/flashmp3player>
- **Weltersová A.; (2005):** Pohádky a skutečnost. Svět psů 04/2005, s. 6-9
- **Werner J.; (1995):** Pes v rodině. Svojtka a Vašut, 127 s. ISBN 80-7180-028-7
- **Werner J.; (2004):** Chovatelské desatero. Pes přítel člověka 01/2004, s. 15
- **X. Doležal J.; (2009):** osobní sdělení
- **Zentek J. prof.; (2008):** Obezita u psů a jak úspěšně dosáhnout snížení hmotnosti. Svět psů 09/2008, s. 26 - 27
- **Žertová H. MVDr.; (2009):** osobní sdělení. Etologická poradna Brno MVDr. Žertová